

Budúcnosť hospodárskych vzťahov Slovenska a Číny

Priame a nepriame vplyvy Číny
na slovenskú ekonomiku

Richard Q. Turcsányi | Martin Šebeňa
Adam Kalivoda | Matej Šimalčík

CEIAS

Central European Institute
of Asian Studies

Budúcnosť hospodárskych vzťahov Slovenska a Číny

Priame a nepriame vplyvy Číny
na slovenskú ekonomiku

Autori: Richard Q. Turcsányi | Martin Šebeňa
Adam Kalivoda | Matej Šimalčík

Realizované s finančnou podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v rámci dotačného programu medzinárodné vzťahy a zahraničná politika SR.

Obsah

1. Úvod	2
2. Medzinárodne-politický kontext hospodárskych vzťahov Slovenska a Číny.....	6
3. Vývoj slovensko-čínskych ekonomických vzťahov	16
4. Globalizácia a fragmentácia produkcie a jej vplyv na slovensko-čínske hospodárske vzťahy	26
5. Postoje verejnosti a podnikateľov k slovenskej politike voči Číne.....	32
6. Záver	38
Poznámky.....	41
Príloha 1: Prehľad čínskych investícií na Slovensku	44
Príloha 2: Postoje podnikateľov k obchodovaniu s Čínou	46
Autori	50
O CEIAS	51

1. Úvod

Slovensko patrí medzi najviac otvorené ekonomiky sveta: podľa údajov Svetovej banky, pomer obchodu na HDP je v našom prípade až 170 %, čo nás stavia približne do prvej desiatky štátov čo sa týka tohto ukazovateľa na svete. Táto otvorenosť je vo veľkej miere spôsobená vývojom v posledných 30 rokoch, kedy sa Slovensko integrovalo do západoeurópskeho politického a hospodárskeho systému. Slovenská ekonomika sa stala vo vysokej miere závislá na zahraničných investíciách a medzinárodnom obchode. To znamená, že hospodársky vývoj Slovenska závisí od vývoja európskej ako aj svetovej ekonomiky.

Začiatkom tretieho tisícročia táto ekonomická transformácia priniesla ovocie v podobe zrýchleného ekonomického rastu, ktorý vyniesol Slovensku prezývku "tatranský tiger". Globálna finančná kríza v roku 2008 však ukázala aj odvrátenú stránku tejto závislosti, keď sa slovenská ekonomika musela popasovať s poklesom tempa rastu zahraničných investícií a dopytu po na Slovensku vyrobených produktoch. To viedlo k výraznému spomaleniu ekonomického rastu, ktorý sa už nikdy nevrátil na úroveň pred krízou.

Kým väčšina rozvinutých západných ekonomík zažila dlhodobé spomalenie rastu, Číne sa ňou podarilo (na prvý pohľad) prejsť len s nepatrným dočasným spomalením. Rozdielne ekonomické trajektórie Číny a Západu v mnohých vyvolali pocity, že prišiel čas, kedy sa Čína stane hlavným globálnym ekonomickým hráčom. Počas nasledujúcich desiatich rokov po roku 2008 sa Čína skutočne stala najväčšou svetovou ekonomikou (podľa parity kúpnej sily), najväčším medzinárodným obchodníkom a jedným z najväčších poskytovateľov medzinárodného kapitálu.

Ďalším faktorom, ktorý zohral v nasledujúcich rokoch dôležitú rolu pri vnímaní čínskeho ekonomického potenciálu bola aj prevládajúca politika „uťahovania opaskov“ (politics of austerity) v Európe, kvôli ktorej krajiny strednej a východnej Európy začali hľadať zdroje ekonomického rastu mimo Európu.

Tento vývoj viedol mnohých na Slovensku (ale aj v iných štátoch strednej a východnej Európy, ktoré boli v podobnej štrukturálnej situácii) k tomu, že začali veriť, že Čína môže v budúcnosti zohrať dôležitú úlohu pri ďalšom ekonomickom rozvoji Slovenska – najmä ako nový exportný trh a zdroj zahraničných investícií.

V roku 2021 je už jasné, že tieto očakávania boli prehnané. Čína dodnes nepredstavuje pre Slovensko príliš dôležitého investora – viac dokonca investujú aj Taiwan, Japonsko, či Južná Kórea (ktorá patrí medzi jedného z kľúčových investorov na Slovensku). Podobne priamy export do Číny nezaznamenal prakticky žiadny relevantný rast a Čína síce zostáva najväčší exportný trh v Ázii, no stále pomerne marginálny z pohľadu celkového priameho slovenského exportu (k nepriamej dôležitosti Číny pre slovenskú ekonomiku a exportu sa ešte dostaneme).

Tento relatívne „chladný“ ekonomický vývoj vo vzťahoch Slovenska a Číny môže byť o to prekvapujúcejší, že diplomatické vzťahy za poslednú dekádu prešli veľmi dynamickým vývojom. V roku 2012 bolo Slovensko prizvané do tzv. platformy 16+1, ktorá združovala 16 štátov strednej a východnej Európy s Čínou. Gro platformy tvorili stretnutia na rôznych úrovniach – od výročného samitu premiérov, cez stretnutia politických strán či regionálnych celkov, až po širokú sieť kontaktov a výmien výskumníkov, žurnalistov, pracovníkov v rôznych kultúrnych sektoroch.

Dôvody, prečo uplynulá dekáda aj napriek týmto dynamickým vzťahom nepriniesla prakticky žiaden priamy ekonomický benefit pre Slovensko, boli popísané vo viacerých publikáciách. V skratke: čínske firmy sústredili svoje investičné aktivity v Európe do najvyspelejších štátov, ktoré disponujú prvotriednou technológiou, či značkami. Slovensko sa v tomto ohľade nemôže rovnať západoeurópskym štátom. Na druhej strane Čína investovala – alebo presnejšie poskytovala finančné

pôžičky – štátom na západnom Balkáne, ktoré nie sú viazané pravidlami EÚ v celom rozsahu, majú podstatne menej rozvinutú infraštruktúru, a ich prístup k financiam je zložitejší než v prípade Slovenska. Čínska ponuka v tomto ohľade tak pre Slovensko nebola zaujímavá a ani prakticky možná, z dôvodu nášho členstva v EÚ (ktoré nám poskytuje dostatok financovania skrz štrukturálne fondy) a členstvo v Eurozóne (vd'aka ktorému máme lacné financovanie skrz nízke úrokové miery ECB).

Na druhej strane atraktivita Slovenska ako lokality pre výrobu sofistikovanejších produktov pre európsky trh, ktorá v uplynulých 20 rokoch priniesla viaceré investície, nie je pre Čínu zaujímavá, keďže čínske podniky nehľadajú možnosti pre masívny presun výroby do zahraničia – a ak áno, tak sa jedná o presun v rámci regiónu východnej Ázii. Čínske firmy sa tak, na rozdiel od napríklad japonských, kórejských, či taiwanských, nezapájajú do európskych dodávateľských sietí.

Čo sa týka obchodu, Slovensko je zapojené do regionálnych a globálnych obchodných sietí ako finálny producent automobilov a takisto aj producentov rôznych pred-finálnych produktov, ktorú sú exportované a re-exportované do okolitých štátov a do západnej Európy. Kým časť týchto produktov končí v Číne – či už priamo alebo v rámci re-exportu – slovenská produkcia zostáva primárne smerovaná na geograficky (a integračne) bližší európsky trh. V porovnaní so Slovenskom sa Čína zaoberá exportom vyššieho počtu finálnych produktov bežného konzumného charakteru, ktoré smerujú k spotrebiteľom po celom svete. Tento obchodný vzťah logicky vedie k vysokému obchodnému prebytku na strane Číny.

Táto publikácia si kladie za cieľ posunúť sa nad rámec týchto skutočností, ktoré boli v posledných rokoch opakovane analyzované a zdôrazňované (aj keď mnohé médiá ale aj politici dlho verili v domnelú vysokú čínsku ekonomickú prítomnosť v regióne strednej a východnej Európy). Na nasledujúcich stranách sa naopak pokúsime odhadnúť možný budúci vývoj hospodárskych vzťahov medzi Slovenskom a Čínou na základe analýzy súčasných faktorov a prebiehajúcich trendov. V štyroch samostatných častiach najprv analyzujeme

medzinárodne-politický kontext týchto vzťahov (najmä čo sa týka vzťahov EÚ-Čína, CAI, 17+1, a BRI), potom pozrieme na súčasné štatistiky a dáta o hospodárskych vzťahoch Slovenska a Číny, širší kontext výrobných reťazcov, a nakoniec budeme diskutovať verejnú mienku a vnímanie slovenskej ekonomickej diplomacie voči Číne slovenskými podnikateľmi.

V závere budeme argumentovať, že napriek tomu, že sa Čína pravdepodobne v horizonte niekoľkých rokov stane najväčšou svetovou ekonomikou aj z pohľadu nominálnej hodnoty a jej náskok nad druhými Spojenými štátmi sa následne môže ďalej zväčšovať, jej priamy ekonomický vplyv na Slovensko z pohľadu investícií a slovenských exportov sa pravdepodobne nebude výrazne meniť. Situácia čo sa týka nepriameho vplyvu je zložitejšia na analýzu a v tejto úrovni je Čína už dnes pre Slovensko jedným z najdôležitejších zahraničných aktérov. Zároveň sa však dá očakávať, že ekonomické prepojenie medzi EÚ a Čínou sa nebude výrazne zvyšovať, avšak v jednotlivých sektoroch môže byť ovplyvnené vývojom dopytu čínskych spotrebiteľov. Čína však zostane jedným z kľúčových ekonomických partnerov pre EÚ v dohľadnej dobe a ako najväčšia svetová ekonomika bude výrazne ovplyvňovať globálny ekonomický vývoj, vrátane toho v Európe a na Slovensku.

2. Medzinárodne-politický kontext hospodárskych vzťahov Slovenska a Číny

Vzťahy medzi Slovenskom a Čínou rozdelíme na tri úrovne: bilaterálna, regionálna (V4+Čína, platforma 16+1, Iniciatíva Novej hodvábnej cesty - BRI) a EÚ-Čína. V tejto časti si najprv v krátkosti analyzujeme najnovší vývoj v rámci týchto úrovni našich vzťahov s Čínou. Následne budeme diskutovať bezpečnostné implikácie rozvoja hospodárskych vzťahov s Čínou. Tieto aspekty sú dôležité pre pochopenie hospodárskych vzťahov medzi Slovenskom a Čínou.

Slovensko a Čína: Bilaterálne vzťahy, EÚ-Čína, a regionálne iniciatívy

Bilaterálne vzťahy Slovenska s Čínou

Bilaterálne vzťahy medzi Slovenskom a Čínou sú samozrejme charakteristické vysokou asymetriou, ktorá sa navyše s postupom času rýchlo zvyšuje v náš neprospech. Tento vývoj bude s najväčšou pravdepodobnosťou pokračovať aj v budúcnosti. Kým Slovensko ako suverénny štát teda bude aj naďalej rozvíjať priame bilaterálne vzťahy s Čínou, je potrebné akceptovať tieto limity.

Za účelom rozvoja ekonomických vzťahov uzatvorilo Slovensko s Čínou viacero medzinárodných zmlúv a memoránd, ktorých cieľom je zlepšovanie koordinácie v ekonomickej oblasti a odbúravanie byrokratických a iných prekážok. Kým medzinárodné zmluvy sú štandardným medzinárodne-právnym dokumentom, z ktorého vyplývajú konkrétne implikácie, memorandá sú nezáväzné politické deklarácie, ktoré začala Čína využívať aktívne najmä v poslednej dekáde. Na tomto mieste uvádzame relevantné medzinárodné zmluvy

a memorandá o porozumení pre oblasť ekonomickej spolupráci s Čínou.

Medzinárodné zmluvy:

- Zmluva o zamedzení dvojakého zdanenia a zabránení daňovému úniku v odbore daní z príjmu (1988)¹
- Dohoda o obchodnej a ekonomickej spolupráci medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Čínskej ľudovej republiky (1994)²
- Dohoda o podpore a vzájomnej ochrane investícií (r. 1991) v znení Dodatočného protokolu (2005)³
- Dohoda o vzájomnom uznávaní vysokoškolských diplomov, vysvedčení a akademických titulov (2019)⁴

Memorandá o porozumení:

- Memorandum o porozumení o spoločnej podpore iniciatívy Ekonomického pásu hodvábanej cesty a Námornej cesty 21. storočia (2015)
- Memorandum o porozumení o spolupráci v oblasti dopravy logistiky (2019)
- Memorandum o porozumení o prehlbovaní poľnohospodárskej spolupráce (2013)
- Memorandum o spolupráci v oblasti cestovného ruchu (2019)

Na bilaterálnej úrovni Slovensko opakovane podporilo rozvoj akademickej spolupráce s Čínou viacerými grantovými programami administrovanými Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV). Grantové schémy boli zriadené v rokoch 2007, 2009, 2012, 2015 a 2017 a boli z nich podporované projekty najmä v oblasti prírodných vied, techniky a poľnohospodárstva v priemernej hodnote 100 000 eur.⁵

Úroveň EÚ-Čína

Najefektívnejším spôsobom pre Slovensko ako prekonať vyššie zmienené limity bilaterálnych vzťahov je jednoznačne prostredníctvom nášho členstva v EÚ. Niektoré z dôležitých interakcií s Čínou už ani nie sú riadené na bilaterálnej úrovni, ale práve na úrovni EÚ-Čína. Najdôležitejším v tomto ohľade je fakt, že obchodná politika voči Číne je výlučne v právomoci EÚ. Slovensko tak nemá možnosť napríklad zavádzať vlastné clá, alebo jednať o zóne voľného obchodu s Čínou. Je dôležité uvedomiť si tieto limity pri posudzovaní slovenskej ekonomickej diplomacie, ktorej hlavná úloha je tak v propagácii slovenských produktov a pomoc slovenským podnikateľom v Číne, či snaha o prilákanie relevantných čínskych investícií.

Zároveň je nutné si uvedomiť, že pokiaľ priority spoločnej obchodnej politiky a spoločnej zahraničnej politiky EÚ voči Číne majú reflektovať aj osobitné záujmy Slovenska, je nevyhnutné, aby bolo Slovensko výraznejšie zastúpené v príslušných štruktúrach EÚ. Bez zohľadnenia tohto špecifika a nadväzného posilnenia príslušných personálnych kapacít (napr. na Stálom zastúpení SR pri EÚ) Slovensko nedokáže plne zastávať aktívnu rolu pri formovaní politik EÚ voči Číne a je teda skôr ich pasívnym recipientom.

Špeciálnu zmienku je nutné venovať pripravovanej investičnej zmluve medzi EÚ a Čínou (Comprehensive Agreement on Investment - CAI). Táto zmluva by mala nahradiť existujúce bilaterálne investičné zmluvy, ktoré má s Čínou podpísaných väčšina členských štátov EÚ, vrátane Slovenska. Jej negociácia trvala vyše 7 rokov a v posledných dňoch roku 2020 bolo oznámené nemeckým predsedníctvom EÚ, že bola dosiahnutá politická dohoda s Čínou na základných rámcoch tejto dohody. V nasledujúcich mesiacoch sa mal finalizovať text zmluvy a následne mal byť ratifikovaný Európskym parlamentom.

To sa však zatiaľ nestalo a je veľmi otáznе, či sa tak v dohľadnej budúcnosti stane. Veľmi rýchlo po oznámení rámcovej dohody sa totiž objavila kritika zmluvy. Tá smerovala v prvom rade na to, že samotná finalizácia negociácie prebehla nie úplne jasným spôsobom a mnohé členské štáty, politici a pozorovatelia poukazovali na nízku mieru transparentnosti a unilaterálne rozhodnutie Nemecka, ktoré toto

rozhodnutie pre tlačilo s cieľom stihnúť to do konca svojho predsedníctva.

V nasledujúcich týždňoch sa potom rozbehla debata o tom, či CAI má byť ratifikovaná. Na jednej strane stáli tí, vrátane Európskej komisie, ktorí tvrdili, že táto zmluva zvýši prístup európskych podnikov na čínsky trh a že Čína prijala niektoré významné ústupky. Na druhej strane stáli kritici, ktorí poukazovali (okrem vyššie zmieneného spôsobu prijatia dohody) aj na ľudskoprávne problémy v Číne (najmä problematiku nútenej práce), či iné aspekty, vrátane čínskej zahraničnej politiky. Z pohľadu Slovenska a ďalších štátov v strednej a východnej Európe je otázna aj pridaná hodnota, keď len málo slovenských podnikov je prítomných na čínskom trhu alebo do budúcnosti plánuje túto expanziu (viď posledná časť tohto reportu).

Táto diskusia sa napokon skončila v máji 2020. V tom čase najprv Európsky parlament (EP) prijal symbolické sankcie voči štyrom čínskym predstaviteľom a jednej inštitúcii (Xinjiang Production and Construction Corps Public Security Bureau), ktorých označil za spoluzodpovedných za porušovanie ľudských práv Ujgurov a ďalších menšín v Xinjiangu. Čína vzápätí reagovala uvalením sankcií až na 10 jednotlivcov a 4 inštitúcie, vrátane členov a komisií EP, nezávislých think tankov a výskumníkov. Tieto čínske sankcie boli vnímané ako disproporčné oproti sankciám EÚ. V reakcii na tento čínsky krok EP vyhlásil, že proces ratifikácie CAI tak bude zmrazený dokým budú v platnosti tieto čínske sankcie.

Zmrazenie investičnej dohody zároveň znamená, že akékoľvek formálne jednania o možnej zóne voľného obchodu medzi EÚ a Čínou sa v dohľadnej dobe nebudú otvárať, nakoľko investičná dohoda bola vnímaná ako prvý krok, ktorý by mohol neskôr otvoriť dvere pre jednania o zóne voľného obchodu.

Regionálne združenia a iniciatívy: 16+1 a BRI

Regionálna úroveň sa dá umiestniť pomyselne medzi bilaterálne vzťahy a úroveň EÚ-Čína, pričom inštitucionálna forma regionálnej úrovni je v každom prípade nižšia. Čo sa týka vzťahov na úrovni V4+Čína, v tomto prípade sa nedá hovoriť o skutočnej existencii

formátu – zatiaľ sa uskutočnilo len niekoľko stretnutí na nižších politických úrovniach a nezdá sa, že by ani štáty V4 či Čína mali záujem o rozvoj tohto formátu. Pred niekoľkými rokmi bola myšlienka užšej spolupráce medzi štátmi V4 v zahraničí, špeciálne v Číne, pre Slovensko zaujímavá, na koľko takýto postup mohol do určitej miery prekonať veľmi obmedzené možnosti Slovenska ako najmenšieho Vyšehradského štátu na obrovských a komplexných trhoch ako Čína. Postupná divergencia v rámci politického vývoja vo vnútri V4 (vrátane zahraničnopolitickej orientácie a prístupu voči Číne), najmä medzi Maďarskom a Poľskom na jednej strane a Slovenskom a Českom na strane druhej, znížila atraktivitu takejto koordinácie pre Slovensko a ČR. Navyše Poľsko, ako najväčší aktér spomedzi V4 štátov, má často ambície konať unilaterálne. Prakticky jediným podporovateľom rozvoja formátu V4+Čína tak zostáva Maďarsko.

Naopak, platforma 16+1 (prípadne 17+1) a iniciatíva Novej hodvábnej cesty (Belt and Road Initiative - BRI) sú podstatne viac rozvinuté a dynamické a ich existencia prináša pre Slovensko a jeho hospodárske (a nie len tie) vzťahy s Čínou dôležité implikácie. Tieto čínske iniciatívy sa do určitej miery prelínajú a platforma 16+1 môže byť vnímaná aj ako regionálne vyjadrenie širšej BRI. Preto ich na tomto mieste budeme diskutovať spoločne.

Platforma 16+1 sa začala rozvíjať v roku 2011, kedy sa čínsky premiér Wen Jiabao stretol v Budapešti s ekonomickými ministrami 16 štátov strednej a východnej Európy. O rok neskôr sa už stretol čínsky premiér vo Varšave s premiérmi 16 štátov na prvom oficiálnom samite novovzniknutej platformy. Nasledovali výročne samity premiérov, ktoré boli doplnené veľmi širokou a aktívnou sieťou rôznych fór, konferencií, workshopov či výmien, ktoré pokrývali prakticky každú mysliteľnú tému a oblasť od politických stretnutí regionálnych politikov či politických strán, akademikov, think tankov, médií, či rôznych kultúrnych alebo technických sektorov.

V roku 2015 sa samit platformy 16+1 po prvý krát uskutočnil v Číne. Na tomto samite bolo zároveň vyhlásené, že platforma so štátmi strednej a východnej Európy je súčasťou širšej BRI, ktorá bola vyhlásená prvý krát v roku 2013 prezidentom Xi Jinpingom. Viaceré

zúčastnené štáty, vrátane Slovenska, sa na samite v roku 2015 prihlásili k spolupráce s Čínou v rámci "budovania" Novej hodvábnej cesty. Slovensko na samite zastupoval vicepremiér Ľubomír Vážny, na koľko premiér Robert Fico sa na poslednú chvíľu ospravedlnil (údajne zo zdravotných dôvodov).

Účasť Slovenska na BRI je vyjadrená podpisom Memoranda o porozumení (viď vyššie), ktoré predstavuje iba veľmi vágny dokument, z ktorého nič špecifické alebo dokonca záväzné nevyplýva. Aj preto je potrebné vnímať BRI ako "iniciatívu" a nie "združenie" alebo dokonca "organizáciu", keď nie je ani jasné, kto sú členovia a čo by z takéhoto členstva malo vyplývať. V rámci BRI sa však uskutočňuje množstvo stretnutí, pričom zatiaľ boli zorganizované dve obrovské fóra v Pekingu v roky 2017 a 2019, ktoré hostil čínsky prezident Xi a zúčastnilo sa na nich mnoho svetových lídrov, aj keď väčšinou z rozvojového sveta a s pomerne malým zastúpením zo strany štátov EÚ. Slovensko bolo na nich zastúpené len na ministerskej úrovni: v roku 2017 ministrom hospodárstva Petrom Žigom a v roku 2019 sa ho zúčastnil minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák.

V prípade platformy 16+1 sa naopak dá hovoriť o určitej forme združenia, ktoré síce nemá žiadnu právnu formu, no za posledných 10 rokov sa vyvinuli určité pravidlá fungovania, vrátane výročného premiérskeho samitu, prijímania samitových smerníc (guidelines), či stretnutia národných koordinátorov dvakrát za rok. V roku 2019 napr. bolo prizvané do tohto združenia Grécko a následne sa platforma premenovala na "17+1". V roku 2021 však Litva oznámila, že platformu opúšťa. Samit v roku 2020 sa navyše kvôli Covidu nekonal a samit v roku 2021 sa uskutočnil len v oklieštenej online forme. Samitu predsedal po prvý krát čínsky prezident Xi Jinping (predtým to bol vždy premiér), na strane štátov strednej a východnej Európy však viaceré štáty vyslali zastupiteľov na nižšej úrovni než premiér, čo bolo vnímané ako signál rastu nespokojnosti s fungovaním tejto platformy. Tento samit tak isto po prvý krát od roku 2013 nebol zavŕšený vydaním oficiálnych smerníc, miesto toho Čína vydala len skrátenej zoznam uskutočnených aktivít.

V čase písania tohto textu nie je jasné, či, kedy, alebo kde sa uskutoční samit platformy v roku 2022, a kto by sa na ňom zúčastnil. Vzťahy medzi Čínou a viacerými štátmi regiónu sa navyše rýchlo zhoršujú. V prípade Litvy sa hovorí o otvorenom diplomatickom a ekonomickom konflikte s Čínou. K Litve sa možno pridá aj Slovinsko, ktorého premiér sa v poslednej dobe vyjadroval veľmi kriticky voči Číne a naopak veľmi priateľsky voči Taiwanu, keď okrem iného verejne vyhlásil, že ľudia na Taiwanu majú právo rozhodnúť sa, či chcú byť súčasťou Číny alebo nie – čo bolo v Pekingu vnímané veľmi negatívne. Nová vláda ČR a špeciálne minister zahraničia Lipavský dopredu signalizovali, že bude meniť českú politiku voči Číne, zatiaľ však nie je jasné, aká výrazná táto zmena bude. Na druhej strane poľský prezident Duda je jedným z mála európskych lídrov, ktorý sa zúčastní olympiády v Pekingu.

Aj Slovensko sa v poslednej dobe pridalo k štátom, ktoré boli pomerne aktívne v rozvoji vzťahov s Taiwanom, keď Bratislava v roku 2021 hostila významnú delegáciu taiwanských ministrov (vrátane neoficiálnej návštevy ministra zahraničia Josepha Wu) a následne na Taiwan cestovala slovenská business delegácia vedená štátnym tajomníkom ministerstva hospodárstva Galekom. Slovensku sa napriek tomu zatiaľ darí unikať otvorenému konfliktu s Čínou. To možno čiastočne pripísať na vrub tomu, že Slovensko volilo voči Taiwanu politiku pragmatického prehlbovania vzťahov bez toho, aby zároveň robilo významné deklaratórne politické gestá, ako vyššie uvedená Litva alebo Slovinska, prípadne aj ČR (napr. v súvislosti s návštevou predsedu Senátu ČR Vystrčilom na Taiwane).

Posudzovanie výsledkov a dôležitostí týchto regionálnych iniciatív nie je úplne jednoznačné. Oficiálne majú tieto iniciatívy prispieť najmä k ekonomického rozvoju vzťahov. Ako však uvidíme v nasledujúcej časti, priama ekonomická výmena Slovenska s Čínou zostane vo väčšine oblastí, s výnimkou čínskych importov na Slovensku, pomerne marginálna. Ekonomická dôležitosť Číny je však pre nás podstatne vyššia keď pridáme do obrázku aj nepriamy vplyv prostredníctvom dodávateľských reťazcov, reexportov, a pod, ako budeme diskutovať ďalej v texte.

Čínske iniciatívy však majú aj dôležité neekonomické implikácie. Aj keď sa nejedná o formálne organizácie, ktoré by vydávali záväzné normy, môžu byť vnímané ako určitá alternatívna (semi)inštitucionálna sieť pod čínskou taktovkou. Na tom nemusí byť samo o sebe nič „zlé“, no pre Slovensko ako štátu vysoko závislého od súčasného liberálneho medzinárodného systému môžu mať takéto vznikajúce alternatívy dôležité implikácie, ktoré je vhodné mať na pamäti.

Bezpečnostné implikácie ekonomických vzťahov s Čínou

Vzhľadom na špecifiká čínskeho politického systému, ktorý je možné charakterizovať ako autoritársky systém pod kontrolou Komunistickej strany Číny, pri realizácii aktivít ekonomickej diplomacie je nutné dbať aj na ich bezpečnostné, politické a ľudskoprávne implikácie.

V minulosti sme boli opakovane svedkami, že slovenskej politike voči Číne tento rozmer chýbal. To sa prejavilo aj pri doteraz jedinej snahe o prípravu oficiálnej politike voči Číne – Koncepcii rozvoja hospodárskych vzťahov medzi Slovenskou republikou a Čínskou ľudovou republikou na roky 2017–2020, v ktorej úplne absentovalo zohľadnenie politických otázok a ich prepojenia s ekonomikou v kontexte čínskeho politického systému.

Čínske firmy a ich manažéri (a to ako súkromné firmy, tak aj štátne podniky) pri realizácii vlastných aktivít sledujú primárne ekonomické záujmy. Avšak, vzhľadom na špecifické regulačné prostredie, čínske authority disponujú nástrojmi na ovplyvňovanie ich rozhodovania, a to za účelom presadzovania čínskych politických záujmov. Zdôrazniť je potrebné najmä čínske predpisy z oblasti národnej bezpečnosti, ktoré prikazujú čínskym firmám i jednotlivcom v prípade požiadania spolupracovať s tajnými službami, alebo zakladanie buniek Komunistickej strany Číny vo vnútri čínskych súkromných firiem, ktoré majú dohliadať na dodržiavanie straníckej disciplíny a súlad konania spoločnosti so záujmami strany.

V kontexte ekonomickej diplomacie sú relevantné najmä tie riziká, ktoré môžeme kolektívne označiť ako korozívny kapitál. S nimi potom ďalej súvisia riziká týkajúce sa strategickej korupcie, tzv. „elite capture“, ako aj problémy s núteným transferom technológií.

Na efektívne čelenie týmto rizikám a minimalizáciu ich negatívneho dopadu na Slovensko je nutné, aby boli zohľadňované pri aktivitách slovenskej ekonomickej diplomacie. Zároveň je však aj nevyhnutné, aby si Slovensko, v súčinnosti s európskymi partnermi, vytvorilo taký legislatívny rámec, ktorý bude smerovať k zvyšovaniu tzv. právnej odolnosti. Príkladom je možné uviesť najmä nástroj na preverovanie priamych zahraničných investícií a nástroj na preverovanie verejných obstarávaní s ohľadom na národnú bezpečnosť a verejný poriadok. Významnú rolu v tomto kontexte zohráva aj EÚ, na pôde ktorej sa momentálne pripravujú viaceré právne rámce pre budovanie právnej odolnosti – nástroj na ochranu EÚ pred ekonomickým nátlakom, odporúčania pre zvyšovanie odolnosti v oblasti vedy a výskumu pred zahraničným zasahovaním, či nariadenie o zahraničnej štátnej moci ovplyvňujúcej vnútorný trh.

Nižšie uvádzame popis jednotlivých rizík a hlavné odporúčania ako im čeliť tak, aby aktivity ekonomickej diplomacie v Číne a rozvoj ekonomických vzťahov neboli zatienené negatívnymi externalitami.:

- **Korozívny kapitál:** financovanie, či už štátne alebo súkromné, ktorému chýba transparentnosť, zodpovednosť a trhová orientácia. Zvyčajne pochádza z autoritárskych režimov a využíva medzery v zákonoch a verejnej správe na ovplyvnenie tvorby politiky v krajinách, ktoré sú prijímateľom korozívneho kapitálu.
- **Strategická korupcia:** Korupčné aktivity začlenené do širšej stratégie cudzej mocnosti smerujúce k presadzovaniu vlastných politických záujmov v cieľovej krajine. Ide o inštrumentalizáciu korupcie ako nástroja zahraničnej politiky.
- **Ekonomická závislosť:** Vyššia miera ekonomickej závislosti na Číne môže predstavovať bezpečnostné riziko. V takom prípade je totiž možné inštrumentalizovať obchodnú závislosť ako

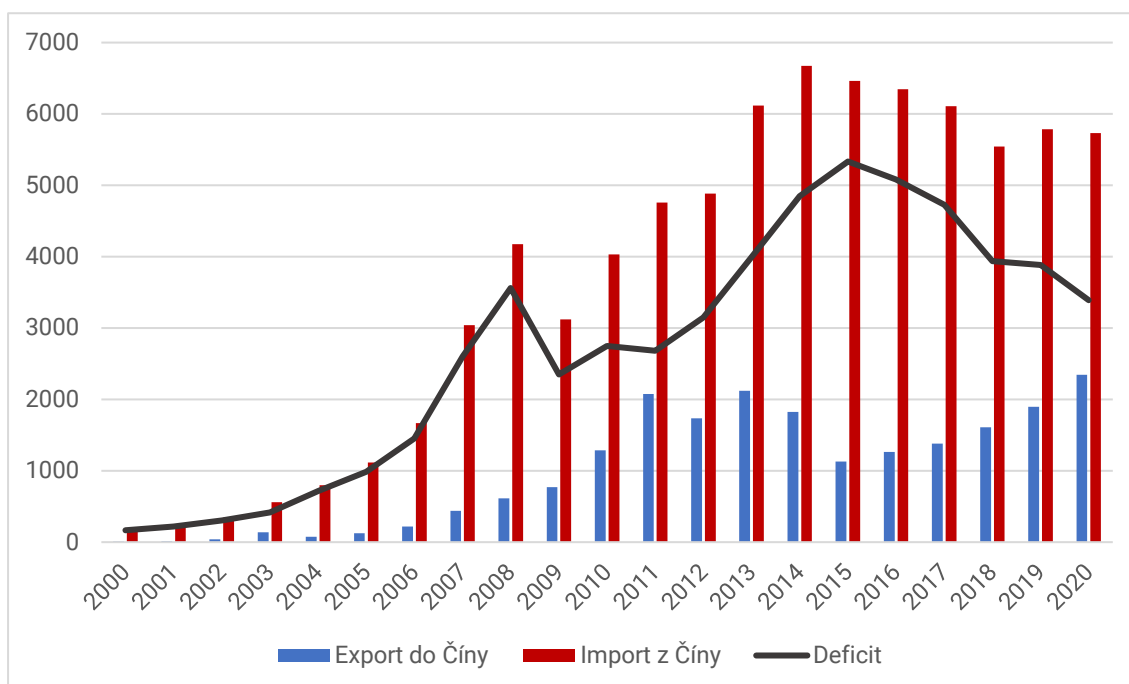
donucovací nástroj cílený buď na presadenie konkrétnej politiky, zahraničnopolitického postoja alebo aktivity, ktoré Čína považuje za žiadúce, a naopak odradiť od tých politik, postojov a aktivít, ktoré sú z čínskeho pohľadu nevyhovujúce jej záujmom.

- **Technologické transfery:** Nútené technologické transfery sú typicky vnímané ako problém pri vstupe investora na cudzí trh, kedy vláda prijímajúceho štátu vytvára pravidlá a prekážky smerujúce k prenosu technológií a know-how od investora smerom k domácim aktérom. V kontexte hospodárskych vzťahov s Čínou k technologickým transferom dochádza aj v obrátenom slede – t. j. čínsky podnik investuje do cieľovej spoločnosti s úmyslom získať jej technológie, ktoré sú následne využívané pre potreby čínskej domácej hospodárskej politiky. K transferom technológií môže dochádzať nie len prostredníctvom investícií, ale aj napr. prostredníctvom financovania spoločného výskumu a vývoja, a to ako na komerčnej tak aj na akademickej báze.
- **Špionáž a kybernetické riziká:** Obchodné vzťahy s čínskymi subjektami v oblasti IT a technológii môžu predstavovať bezpečnostné riziká v oblasti kybernetickej bezpečnosti a špionáže. Tie sa môžu prejavovať napríklad pri využívaní čínskych dodávateľov vo verejných obstarávaníach komunikačnej infraštruktúry. Rizikom môže byť aj čínska investícia do podnikateľského subjektu zabezpečujúceho významné úlohy pri správe komunikačnej infraštruktúry.
- **Ovplyvňovanie verejnej mienky:** Špecifické druhy čínskych investícií – najmä investície do médií – môžu predstavovať riziko z pohľadu informačnej bezpečnosti. Čínske investície do médií môžu mať dopad na informovanie týchto médií o Číne, ktoré potom informujú o pozitívnych správach týkajúcich sa Číny a ignorujú negatívne správy. Podobný efekt môžu mať aj aktivity lokálnych podnikateľov s vysokou mierou závislosti na čínskom kapitále, ktorí následne využívajú svoj vplyv na potláčanie hlasov kritických voči Číne, napríklad aj prostredníctvom tzv. SLAPP žalôb (strategic lawsuit against public participation).

3. Vývoj slovensko-čínských ekonomických vzťahov

Čína na prvý pohľad pre Slovensko nepredstavuje až tak významného ekonomického partnera, a to hlavne v porovnaní s inými krajinami inde vo svete. Čína sa neobjavuje na popredných miestach v rebríčkoch hodnôt investícií alebo hodnoty priameho exportu. Obe z týchto hodnôt však v dlhodobom horizonte predstavujú rastúci trend. Naopak, v úrovni importu je jej význam oveľa väčší, a pri špecifických odvetviach predstavuje Čína aj pomerne dôležitý exportný trh. Takým je napríklad automobilový priemysel, kde pre Volkswagen Slovensko, jedného z najvýznamnejších výrobcov automobilov na Slovensku, predstavoval vývoz do Číny až 24 % z celkového obratu v roku 2020, a Čína tak bola hlavnou cieľovou destináciou pre exporty tohto výrobcu (nasledovalo USA s 22 % a Nemecko s 14 %).⁶

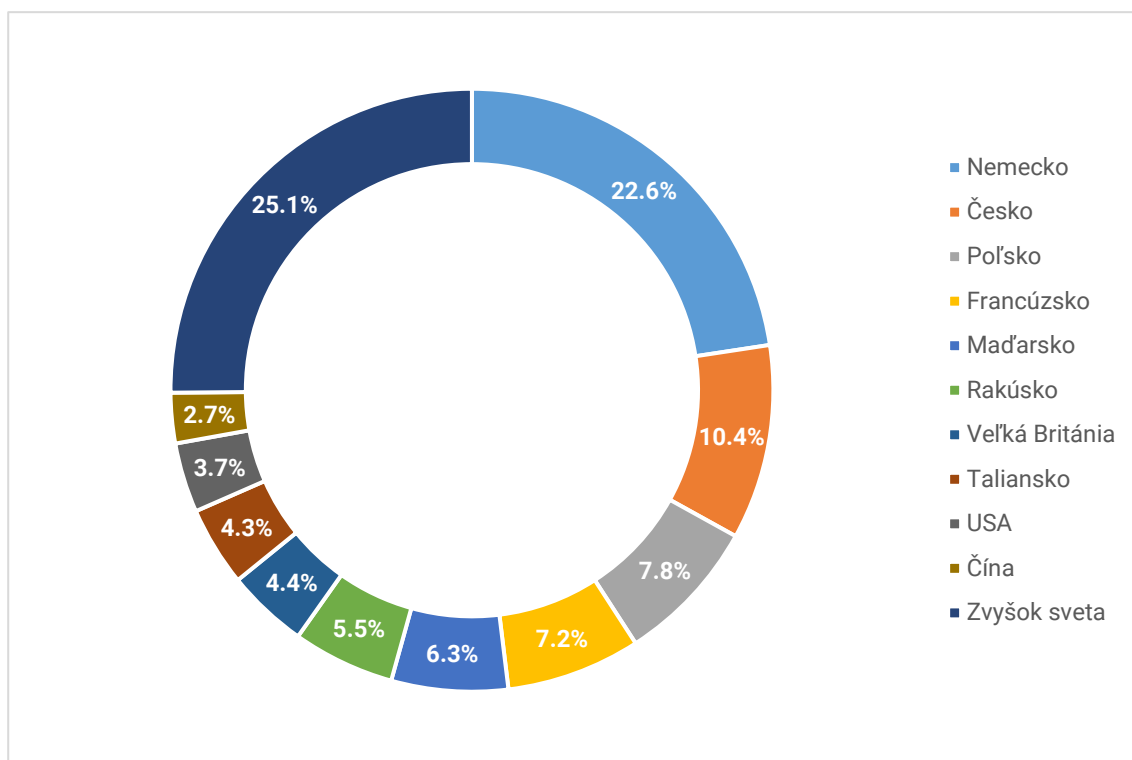
Graf 1: Vývoj obchodu medzi Slovenskom a Čínou (mil. EUR)

Čína ako exportný partner Slovenska

Na základe dát OSN ⁷ a Observatory of Economic Complexity ⁸ predstavoval slovenský priamy export do Číny v roku 2020 približne 2,7 % z celkového slovenského exportu. Pri sume 2,344 miliárd amerických dolárov sa tak podľa hodnoty priameho exportu Čína objavuje až na 10. mieste v rebríčku slovenských exportných partnerov za tento rok. Pre porovnanie, na prvých 5 miestach sa umiestnili výlučne krajiny Európskej únie - na prvom mieste Nemecko, do ktorého smeruje 22,60 % z celkového slovenského exportu, v celkovej hodnote približne 19,595 miliárd dolárov. Na ďalších miestach (v tomto poradí) sa objavili Česko s 10,45 %, Poľsko s 7,82 %, Francúzsko s 7,20 % a Maďarsko s 6,25 % z celkového exportu. Prvých 10 miest exportných partnerov Slovenskej republiky za rok 2020 tak predstavujú hlavne krajiny EÚ - výnimkou sú okrem Číny ešte Veľká Británia (s 4,36 % exportu) ktorá sa nachádza na 7. mieste a USA (s 3,74 % exportu) na 9. mieste. V roku 2020 tak do krajín EÚ smerovalo 78,495 % z hodnoty celkového slovenského exportu.

Graf 2: Štruktúra slovenského exportu podľa obchodných partnerov

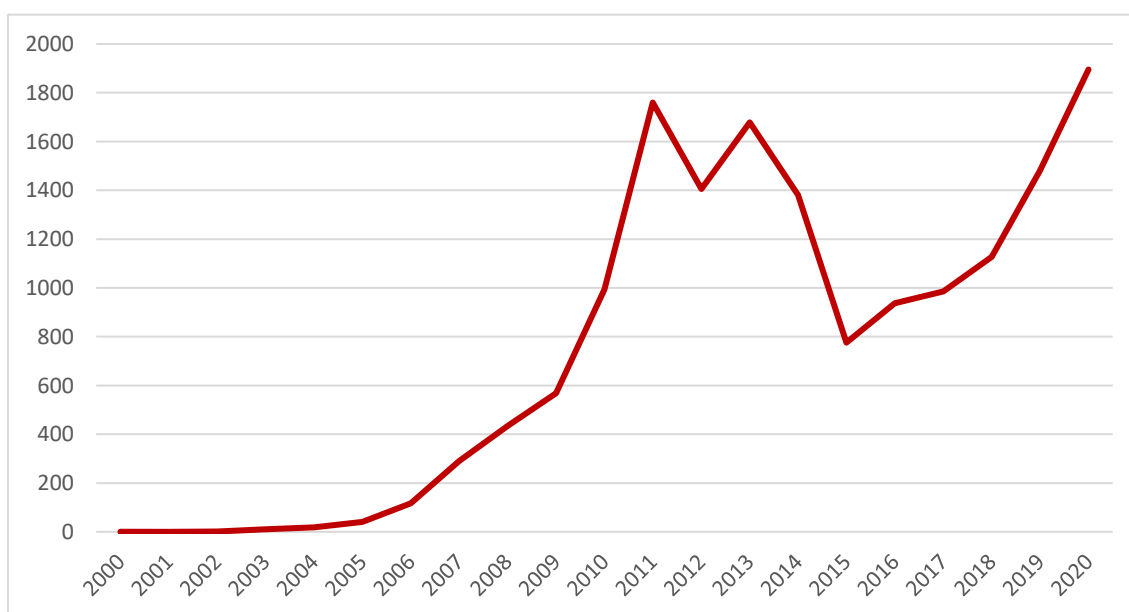

Aj keď sa takáto analýza nepozera na celkovú expozíciu slovenskej ekonomiky, predstavuje prvý pohľad na to, kam smerujú slovenské exporty. Preto aj keď v rámci tohto poradia pôsobí slovenská expozícia voči Číne relatívne nízka, realita je o niečo iná a Čína je v skutočnosti podstatne významnejšia pre slovenskú ekonomiku, po započítaní nepriamych vplyvov (viď ďalšie časti tohto reportu).

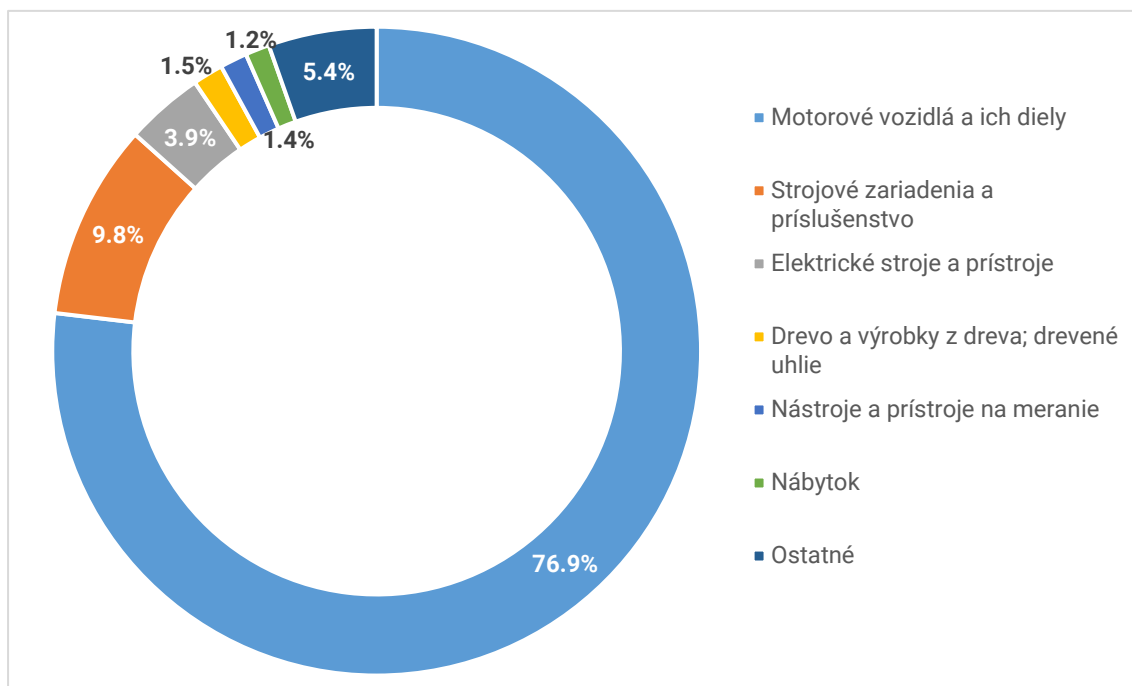
Export slovenských produktov do Číny je do značnej miery definovaný nadmernou prevahou motorových vozidiel a ich dielov. Zatiaľ čo pri celkovom slovenskom exporte do zahraničia za rok 2019 predstavovala hodnota motorových vozidiel 30,181 miliárd amerických dolárov, čo je 33,44 %, pri priamom exporte do Číny predstavovali motorové vozidlá 76,91 % z hodnoty celkových exportov do Číny. Pri sume 1,594 miliardy amerických dolárov to je o niečo viac ako 5,28 % z celkovej hodnoty slovenských exportov áut do zahraničia.

Nakoľko hodnota exportov motorových vozidiel a ich častí do Číny od roku 2015 neustále stúpa⁹, rola Číny môže v blízkej budúcnosti pre slovenský export rásť. V dlhšom období sa však dá predpokladať, že európske automobilky, a teda aj tie vyrábajúce na Slovensku, môžu strácať svoje súčasné postavenie na čínskom trhu z dôvodu doťahujúcej sa konkurencii miestnych značiek, viditeľný okrem iného aj pri elektromobiloch.

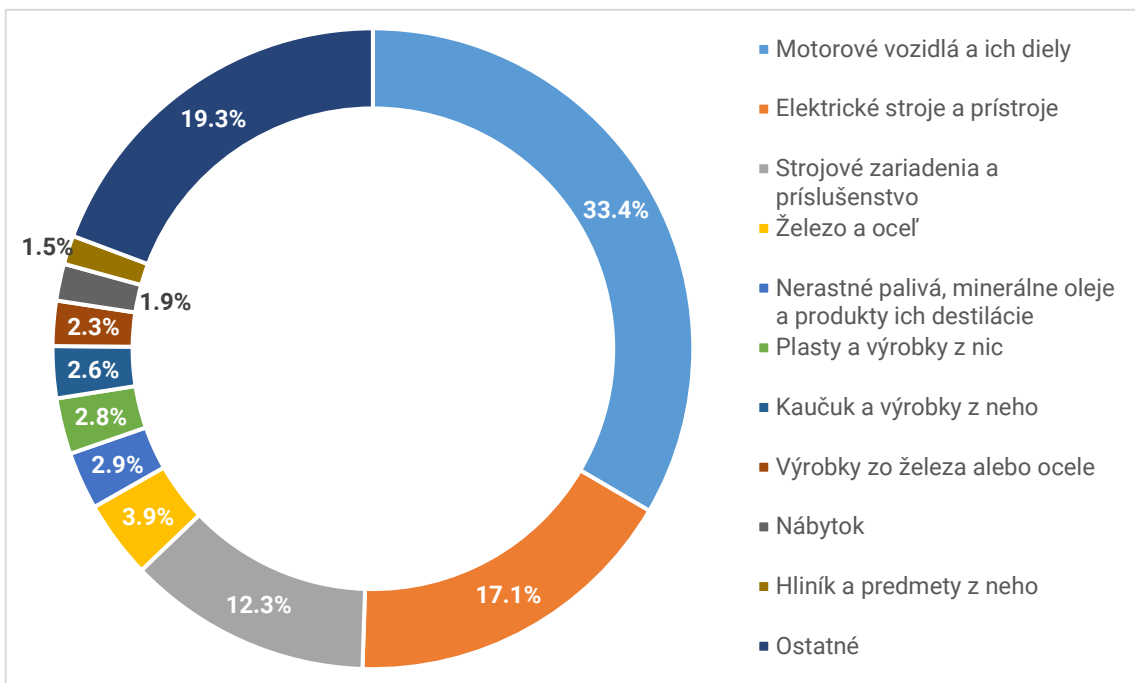
Graf 3: Vývoj slovenského exportu automobilov do Číny (mil. EUR)

Graf 4: Tovarová štruktúra slovenského exportu - Čína

Graf 5: Tovarová štruktúra slovenského exportu - Svet

Ďalšími významnými vývoznými artiklami do Číny v roku 2019 boli strojové zariadenia a ich príslušenstvo, ktoré pri sume viac ako 202,33 miliónov amerických dolárov tvorili 9,76 % z hodnoty priamych exportov do Číny, elektrické stroje a prístroje, ktorých hodnota 80,76 miliónov amerických dolárov tvorila 3,90 %, alebo drevo a výrobky z dreva a drevené uhlie, ktorých hodnota bola 31,36 miliónov amerických dolárov a tvorila tak 1,51 % z celkových priamych exportov do Číny. Ako bolo už poukázané, vzhľadom na moderné dodávateľské reťazce však môže byť celková expozícia slovenského exportu do Číny iná od tejto aproximácie z dôvodu re-exportov, komplexných výrobných reťazcov, či ďalších dôvodov.

Slovensko sa dlhodobo usilovalo aj o navýšenie exportu potravinárskych výrobkov. V roku 2019 počas summitu 17+1 v Dubrovniku došlo k podpisu Protokolu o exporte mlieka a mliečnych výrobkov. V roku 2021 potom došlo k podpisu Protokolu o vývoze jahňacieho mäsa. Obdobné snahy o vytvorenie možnosti exportu bravčoviny zlyhali v dôsledku vypuknutia afrického moru ošípaných na území SR. Poľnohospodárske výrobky sa však na slovenskom exporte do Číny podieľajú len z cca. 0,07 %, pričom poľnohospodárstvo sa podieľa na slovenskom HDP len z 1,6 %. Je teda otázne, či zameranie sa na rozvoj exportu poľnohospodárskych výrobkov do Číny predstavuje efektívne využitie značne limitovaných zdrojov slovenskej diplomacie.¹⁰

INFOBOX: Poľnohospodárska výmena

Jednostranné zameranie slovenského exportu do Číny na automobily vytvára vysokú mieru koncentrácie, ktorá vyžaduje diverzifikáciu tovarovej výmeny. Slovenská strana sa dlhodobo snaží o podporu vývozu poľnohospodárskych produktov. Tu však vyvstávajú dva problémy: potreba certifikácie mnohých produktov, ktorej zabezpečenie môže trvať roky, ako aj nízka cenová hodnota potravinových vývozov.

Príkladom môže byť nedávno medializovaný export kojeneckej vody do Číny, ktorý zabral jeden celý vlak. 736 ton vody stojí pri maloobchodnej cene približne 220 000 EUR, veľkoobchodná bude o desiatky percent nižšia.¹¹ Ak to porovnáme s vývozom Volkswagenu Touareg - v základnej výbave asi 50 000 eur bez DPH -, tak je celý vlak kojeneckej vody hodnotný (v závislosti od veľkoobchodnej ceny) ako tri až päť Touaregov.

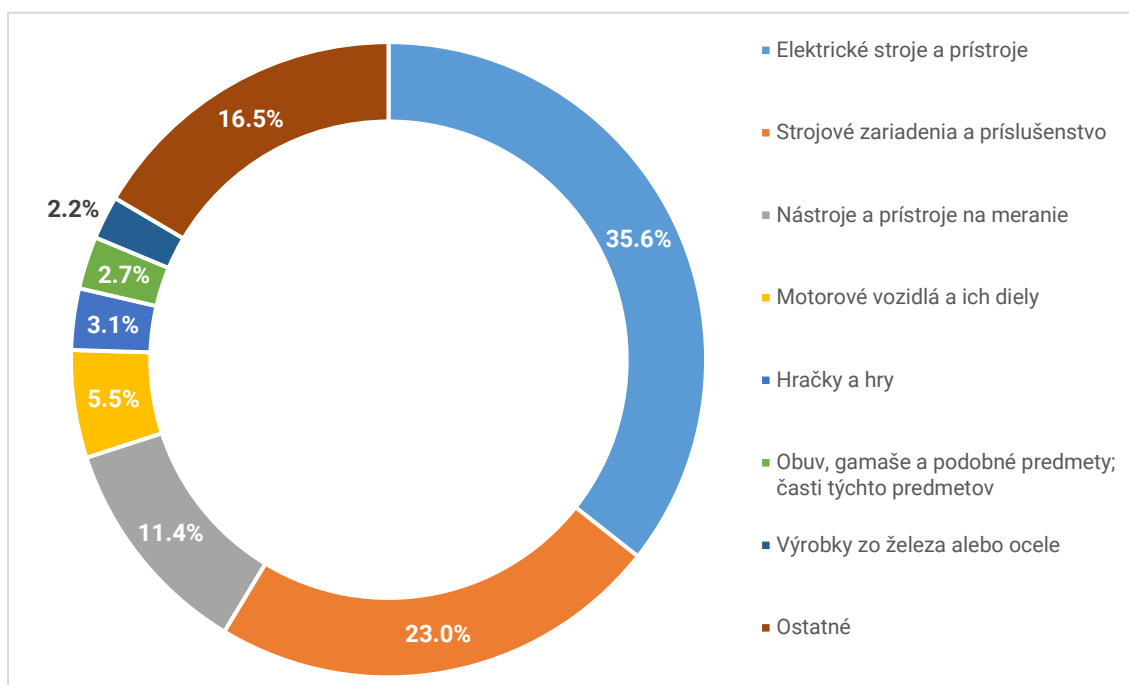
Ešte bledšie sú vyhliadky pri exporte výrobkov, ktoré na rozdiel od kojeneckej vody vyžadujú prísny certifikačný proces na čínskej strane. Slovenská diplomacia sa dlhodobo snaží sprostredkovať export bravčového mäsa do Číny, čo doposiaľ stálo nemálo úsilia. Na druhej strane je potenciál pomerne nízky: na najväčší vývozný trh (Maďarsko) putovalo v 2019 bravčové za necelých 35 mil. USD, čo je čiastka, ktorá by len minimálne pohla slovensko-čínskou obchodnou bilanciou. Okrem toho je Slovensko čistým dovozcom bravčového (v 2019 bola hodnota exportu 53 mil. EUR a importu 362 mil. USD), takže je otázne, aký je skutočný potenciál takejto tovarovej výmeny.¹²

Čínske importy na Slovensko

V roku 2020 sa pri hodnote 5,733 mld. USD (6,74 % z hodnoty celkového importu) priameho importu produktov z Číny na Slovensko zaradila Čína na 3. miesto v rebríčku importných partnerov, a to po Nemecku s hodnotou importu 15,895 mld. USD (18,76 % z hodnoty celkového importu), a Česku s 8,572 mld. USD (10,09 % z hodnoty celkového importu).¹³

Najvýznamnejšími produktami v rámci importu z Číny bývajú na základe dát z roku 2019 hlavne elektrické stroje a prístroje, tvoriace 35,63 % hodnoty importov. Na druhom mieste sú to strojové zariadenia a príslušenstvo (tvoriace 23,01 % hodnoty), za nimi nasledujú nástroje a prístroje na meranie (11,36 %) a motorové vozidlá a ich diely (5,48 %). Viditeľná je hlavne diverzita importovaných artiklov oproti tým, ktoré Slovensko exportuje do Číny.

Graf 6: Tovarová štruktúra slovenského importu z Číny

Čínske investície na Slovensku

V dnešnej dobe nepredstavujú čínske priame zahraničné investície (FDI) na Slovensku veľmi významnú časť FDI na Slovensku, ako priznal v roku 2019 aj čínsky veľvyslanec Lin Lin.¹⁴ Aj keď je veľmi zložitá určiť ich presnú hodnotu, rôzne dáta hovoria o hodnotách od približne 30 až po 400 miliónov eur. O približne 37 miliónoch eur v roku 2019 hovorí OECD,¹⁵ podľa čínskeho Ministerstva obchodu (MOFCOM) to však v tom roku malo byť asi 72,84 miliónov eur. Veľvyslanec Lin v tom istom roku hovoril o celkových investíciách asi 400 miliónov dolárov - približne 350 miliónov eur.¹⁶ Nedávny výskum od maďarského Central and Eastern European Center for Asian Studies (CEECAAS) v spolupráci s CEIAS uvádza hodnotu 305 miliónov eur v roku 2021.¹⁷ Možné rozdiely môžu byť spôsobené zamieňaním historických súčtov všetkých investícií a momentálneho stavu FDI, ktorý predstavuje dnešnú hodnotu vlastného kapitálu a čistých pôžičiek daným firmám, ale takisto aj problematické vyhľadávanie konečných majiteľov jednotlivých firiem, či evidencia ich majetku a investícií do nich.

Na základe dát z čínskeho MOFCOM dosahovali hodnoty pozícií čínskych investícií na Slovensku maximum v rokoch 2014 až 2015, keď sa rovnali až 112,5 mil. eur. Od toho roku padli na hodnotu 72,95 mil. eur v roku 2020. Je však dôležité poukázať, že už dlhodobo sa čínske investície na Slovensku radia na koniec v rámci krajín V4 v prípade použitia hociktorého z dostupných informačných zdrojov. Napríklad v prípade výskumu Merics a Rhodium Group, ktorý uvádza kumulatívnu hodnotu čínskych investícií na Slovensku medzi rokmi 2000 až 2020 približne 200 mil. eur, je to 1/6 z 1.1 miliardy v Českej republike, 1/11 z 2.2 miliardy v Poľsku alebo približne 1/13 z 2.7 miliardy eur v Maďarsku.¹⁸

Historicky sa diskutovalo o viacerých potenciálnych čínskych investíciách, ktoré mohli zvrátiť túto bilanciu – či už to bolo odkúpenie oceliarne U.S. Steel alebo TV Markízy, vybudovanie vodnej elektrárne na rieke Ipeľ, budovanie tzv. „čínskeho centra“ pri Senci, rôzne plány s bratislavským letiskom, či v súvislosti s projektom širokorozchodnej železnice a súvisiacich logistických a industriálnych parkov.¹⁹ Žiadny

z týchto projektov sa však nezrealizoval a momentálne sa nezdá, že by sa to malo v budúcnosti zmeniť.

Čínske investície na Slovensku tak sú charakterizované hlavne menšími projektami, z ktorých ďaleko najväčší je pravdepodobne nákup 240 tisíc metrov štvorcových skladových priestorov firmou CNIC Corporation Limited z roku 2017²⁰, s odhadovanou hodnotou 140 mil. eur,²¹ ktorý mal v tej dobe predstavovať najväčšiu čínsku logistickú investíciu v regióne strednej a východnej Európy – čo vzhľadom na ich malý počet a objem v tomto regióne však veľa neznamena. V rámci Slovenska je relevantným aj zapojenie čínskej CITIC Group, ktorá cez Rainbow Wisdom Investment prebrala po krachu CEFC jej 9.9 % podiel vo finančnej skupine J&T,²² ktorá vlastní napríklad Poštovú banku a J&T banku.

Podľa čínskeho veľvyslanca zamestnávali čínske firmy, a firmy s čínskymi investormi na Slovensku v roku 2019 okolo 4000 zamestnancov, s najväčšou firmou Yanfeng ktorá zamestnáva okolo 1000 ľudí.²³ Samotný príspevok čínskych firiem a investícií na Slovensku teda určite nie je zanedbateľný (najmä ak sa pozrieme aj na rôznych subkontraktorov, ktorí tieto firmy zásobujú), avšak voči ázijským krajinám akými sú Južná Kórea alebo Japonsko výrazne zaostáva, a to aj v oblasti platieb dane z príjmu.²⁴

Tab. 1: Hodnoty čínskych investícií na Slovensku podľa rôznych zdrojov (mil. EUR)

Národná banka Slovenska	Vláda SR	Matura et al.
30.81	245	305
MOFCOM	Čínska ambasáda	Merics
82.7	400	200

Slovenské investície v Číne

Popísať presnejšie priame Slovenské investície v Číne je z mnohých dôvodov ešte zložitejšie. V prvom rade chýba konkrétny prehľad väčších investorov, celkovo sa však jedná o nízky počet investícií. Historicky najstaršími boli firmy Beijing Burda Children's Toys (založená v roku 1996) a Weihai Rocks Lollipops, Ltd. (založená rok 1998), obe spočiatku fungujúce ako firmy so spoločným slovensko-čínskym vlastníctvom (Pleschova, 2007).²⁵ Už na týchto príkladoch sa ukázali problémy, ktorým slovenskí podnikatelia s ambíciami v Číne čelia – či už istá neznalosť miestneho kontextu, vrátane jazyka a kultúry, alebo iné dôvody.

V dnešnej dobe sú príkladmi slovenských investícií v Číne napríklad podniky akými je dcérska spoločnosť slovenského Antik Technology - ANTIK Technology (ShenZhen) Co., LTD²⁶. Táto spoločnosť v Číne vyrába set-top boxy a iné elektronické zariadenia.²⁷ Ďalším príkladom je podnik slovenského vinárika Eduarda Šeba, ktorý ešte v roku 2011 založil cez svoj podnik Chateau Modra spoločný slovensko-čínsky vinársky podnik v čínskej provincii Hebei so začiatočným imaním 2 mil. eur, s polovičným podielom slovenského investora²⁸.

Zaujímavým je zapojenie a nadväzovanie týchto podnikateľov aj na paradiploematické vzťahy medzi slovenskými a čínskymi regiónmi a mestami, kde sa Šebo a jeho spoločnosti zaslúžili napríklad o podpis dokumentu o zámere nadviazať priateľské vzťahy medzi mestami Nitra a Cangzhou z roku 2018.²⁹ Zakladateľ spoločnosti Antik Telecom, Igor Kolla, sa v roku 2021 zase stal zástupcom mesta Košice pri rokovaniach o partnerskej kooperácii s mestom Wuhan.³⁰ Na týchto príkladoch je vidieť, že síce hodnota slovenských investícií v Číne nie je nijako výrazná (aj keď na základe oficiálnych dát v posledných rokoch stúpa) môžu takéto investície priniesť Slovensku oveľa viac ako len možnosť pre podnikateľov investovať.

4. Globalizácia a fragmentácia produkcie a jej vplyv na slovensko-čínske hospodárske vzťahy

Charakter medzinárodného obchodu bol od sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia zásadne zmenený dvoma čiastočne spojenými fenoménmi: globalizáciou a fragmentáciou produkcie. V reakcii na ropné šoky a zrušenie zlatého štandardu, a v spojení s nastupujúcou generáciou ekonómov (a politikov) neoliberalnej školy, boli výrazne znížené prekážky k medzinárodnému obchodu. V praxi sa to prejavilo predovšetkým znížením ciel a tarifov a zjednocovaním technických štandardov, čo v Európe dospelo až k vytvoreniu jednotného trhu na začiatku deväťdesiatych rokov.

Fragmentácia produkcie, nazývaná v akademickej literatúre aj „vertikálna špecializácia“³¹, je proces, v ktorom za výrobu produktov nezodpovedá jediný producent, ale je naopak rozdelená do viacerých segmentov. Produkcia konečného výrobku sa skladá z výroby jednotlivých komponentov, ktorých spojením vznikne koncový produkt. Jednotlivé komponenty sú definované ako medziprodukty (intermediate goods) a môžu byť vyrábané viacerými dodávateľmi.

Fragmentácia produkcie viedla v prípadoch, kedy to bolo finančne výhodné, k presunu časti alebo celého produkčného cyklu do rôznych štátov, väčšinou smerom z rozvinutejších štátov k tým relatívne menej rozvinutým. Najznámejší je v tomto kontexte presun veľkej časti priemyselnej výroby z USA a Európy do Číny a iných krajín východnej a juhovýchodnej Ázie.

Jedným z najvýraznejších a najrýchlejšie rastúcich prejavov tohto procesu je aj presun výroby zo západnej Európy do krajín strednej a východnej Európy, predovšetkým do štátov Vyšehradskej štvorky. Liberalizácia a transformácia politických a ekonomických systémov v

regióny v 90. rokoch, vstup do Európskej únie v roku 2004 a geografická blízkosť viedli k vytvoreniu takzvaného stredoeurópskeho priemyselného klasteru, ktorý zahŕňa predovšetkým Nemecko, Rakúsko, Slovensko, Poľsko, Česko, Maďarsko a Slovinsko.³² V rámci tohto klasteru sa priemyselné dodávateľské siete rozšírili z ich pôvodnej západoeurópskej lokality a husto pretkávajú krajiny strednej Európy.

V rámci zložitých výrobných procesov, často zahŕňajúcich tisíce špecializovaných komponentov, dochádza k opakovanej cezhraničnej preprave medziproduktov buď medzi jednotlivými továrňami nadnárodného koncernu, alebo medzi dodávateľmi a ich zahraničnými odberateľmi. Nezriedka sa stáva, že určité komponenty v rámci výrobného procesu prekročia hranice štátov aj niekoľko krát. To vytvára celú radu metodologických problémov pri počítaní skutočných objemov zahraničného obchodu. Je totiž dôležité počítať viacnásobné prekročenie hranice toho istého medziproduktu len raz – a teda odstrániť duplikáty – aby koncová štatistika neukazovala nadhodnotené údaje.

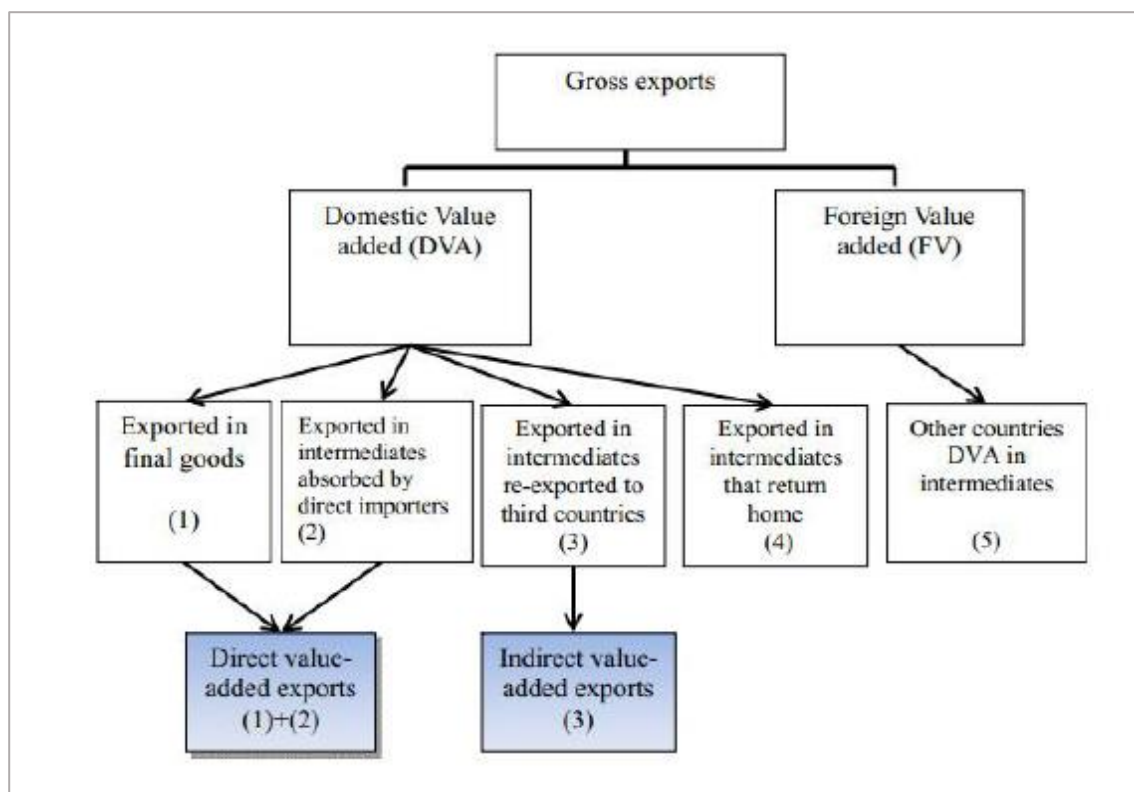
Koncept pridanej hodnoty

Na počítanie presnej hodnoty exportov očistenej od duplikátov sa používa koncept domácej pridanej hodnoty (domestic value added). Celkový export (gross export) sa v takomto prípade rozdelí do piatich komponentov.³³

V celkovom exporte môže byť (1) domáca pridaná hodnota v konečnom produkte. Inými slovami, produkt sa vyrobí na Slovensku a vyvezie do zahraničia. Druhým (2) prípadom je situácia, kedy sa vyvezú medziprodukty na spotrebu importérom. V takomto prípade vyvezie slovenský výrobca do Nemecka medziprodukt, ktorý nemecká firma sfinalizuje do konečného produktu a predá v Nemecku. Tretím (3) prípadom je situácia, keď sa vyvezie medziprodukt do zahraničia, kde sa sfinalizuje a predá v tretej krajine. Príkladom môže byť súčiastka vyrobená na Slovensku, ktorá sa exportuje do Nemecka, kde sa použije na výrobu auta, ktoré je následne predané do Číny. Štvrtým (4) prípadom je vývoz medziproduktov, ktoré sa následne vrátia do krajiny.

Príkladom môže byť vývoz súčiastky zo Slovenska do Nemecka, kde sa použije na výrobu auta, a následne sa to auto predá späť na Slovensko. A napokon piaty (5) prípad je situácia, keď sa exportuje medziprodukt pôvodne vyrobený v zahraničí. Ako príklad uvidíme súčiastku, ktorá je vyrobená v Česku, kúpená slovenským výrobcom, ktorý ju použije vo svojom výrobku, a ten následne predá do Nemecka.

Obr. 1: Dekompozícia hrubého exportu ³⁴

Táto analýza ukazuje, akým spôsobom sa dajú nadhodnotiť vývozy aj dovozy. Prípad číslo 5 umelo navyšuje slovenský export, príklad číslo 4 navyšuje ako export tak aj import. Jedine v prípadoch číslo 1 a 2 ide o správne počítanie exportu. Najzaujímavejší vo vzťahu k Číne a iným krajinám východnej Ázie je prípad číslo 3, pretože sa bežne vyskytuje, často ignoruje a takmer nikdy sa nekvantifikuje. Ide o situáciu, v ktorej sa slovenský medziprodukt vyvezie do zahraničia, predovšetkým v rámci stredoeurópskeho priemyselného klasteru, tam sa dokončí do finálneho produktu a ten sa predá do Číny. Klasické bilaterálne

štatistiky vykážu obchod medzi – napríklad – Slovenskom a Nemeckom, a následne medzi Nemeckom a Čínou. Metodológia domácej pridanej hodnoty, ktorá detailnejšie skúma pohyb v rámci takzvaných hodnotových reťazcov (value chains), však ukazuje, že v takomto prípade existuje nepriamy vzťah medzi Slovenskom a Čínou, ktorý sa v ekonomickej literatúre označuje ako expozícia (exposure).

Prečo je dôležitá expozícia

Koncept expozície a jej meranie je dôležitý z viacerých hľadísk. V prvom rade odhaľuje skutočný, koncový zdroj dopytu po produktoch vyrobených v konkrétnej krajine. Ako sme vyššie zmienili, časť slovenských medziproduktov vyvezených do tretích krajín v rámci priemyselného klastra (predovšetkým Nemecka) je v konečnom dôsledku vyvezená do Číny. Aby sa mohla správne určiť prognóza, makroekonomická stratégia, či priority diplomacie, je potrebné sledovať trendy spotrebiteľského správania a ekonomického rastu v Číne. Ak by totiž čínski spotrebiteľia nekupovali nemecké produkty, tak by nemeckí výrobcovia nekupovali slovenské medziprodukty. Slovenská ekonomika by tak bola v skutočnosti ovplyvnená vývojom v Číne sprostredkované cez Nemecko.

Identifikácia konečného spotrebiteľa ukazuje vzájomnú previazanosť a závislosť (interdependenciu) štátov a firiem. Jej prostredníctvom je možné identifikovať aj rozloženie ekonomickej moci (leverage), zraniteľnosti, a potenciálnych rizík.

Keďže je Slovensko hlboko integrované v stredoeurópskom výrobnom klasteri, väčšinu jeho exportov tvoria práve medziprodukty. Ich cezhraničná výmena výrazne deformuje bilaterálne obchodné štatistiky, ktoré nie sú schopné odhaliť štrukturálne prepojenia a závislosti. Ekonometrická analýza obchodu s pridanou hodnotou je schopná identifikovať tzv. globálne hodnotové reťazce (global value chains), ktoré oveľa presnejšie kopírujú ekonomickú dynamiku medzi jednotlivými krajinami.

Analýza Medzinárodného menového fondu z roku 2013 ukázala, že slovenská expozícia voči Číne je takmer štyrikrát vyššia než

naznačujú priame exporty. Podľa bilaterálnych obchodných štatistík tvoril v roku 2009 obchod s Čínou len 1.1 % celkového slovenského exportu, výmena pridanej hodnoty ukazuje expozíciu až vo výške 3.8 %. Inými slovami, až 2.7 % slovenských exportov je re-exportovaných do Číny cez iný štát a neobjavuje sa v bilaterálnych štatistikách.³⁵

Je nutné podotknúť, že táto štúdia pracovala s dátami, ktorú sú 12 rokov staré. Vzhľadom na pokračujúcu intenzifikáciu obchodu medzi Slovenskom a Nemeckom na jednej strane, a Nemeckom a Čínou na strane druhej, je pravdepodobné, že súčasná expozícia je ešte vyššia. Súčasná miera priamych slovenských exportov do Číny je 2.7 %, ak by platil pomer re-exportov k exportom z roku 2009 (2.5:1), tak je celková slovenská expozícia voči Číne na úrovni 9.45 %. V konzervatívnom scenári, pri ktorom by exporty a re-exporty boli približne na rovnakej úrovni, je súčasná slovenská expozícia na úrovni 5.4 %. V oboch prípadoch sa jedná o výraznú ekonomickú závislosť Slovenska na čínskom dopyte.

INFOBOX: Ako vyhodnotiť expozíciu?

Údaje z databázy hodnotových sietí nám síce pomôžu matematicky vyjadriť úroveň expozície, otázkou ostáva, ako tieto čísla kvalitatívne vyhodnotiť. Je napríklad expozícia na úrovni štyroch percent vysoká alebo nízka?

Jednoznačná odpoveď na to neexistuje: obchodné vzťahy medzi dvoma entitami definuje viacero faktorov, ktoré môžu v niektorých prípadoch prevážiť expozíciu. Na druhej strane existuje reálna potreba expozíciu určitým spôsobom formulovať kvalitatívne, napríklad pre potreby hodnotenia rizika alebo úverovú analýzu. V odbore financovania obchodu (trade finance) sa preto časom etablovalo empirické pravidlo (rule of thumb) inšpirované podobnými empirickými pozorovaniami v investičnom bankovníctve: expozícia do 2 % celkového obchodu je nízka,³⁶ 2 % až 8 %³⁷ je stredná a nad 8 % vysoká.

Riziká a výzvy globálnych dodávateľských reťazcov

Zapojenie sa do globálnych dodávateľských reťazcov prináša riziká v oblasti ekonomickej a politickej bezpečnosti. Tieto boli prvý krát výrazne prezentované počas obchodných vojen medzi Spojenými štátmi a Čínou v rokoch 2018-2020. Administratíva Donalda Trumpa sa vtedy otvorene snažila ekonomicky poškodiť Čínu, predovšetkým technologických gigantov Huawei a ZTE, tým, že nedovolila kľúčovým americkým dodávateľom obchodovať s týmito čínskymi firmami.³⁸

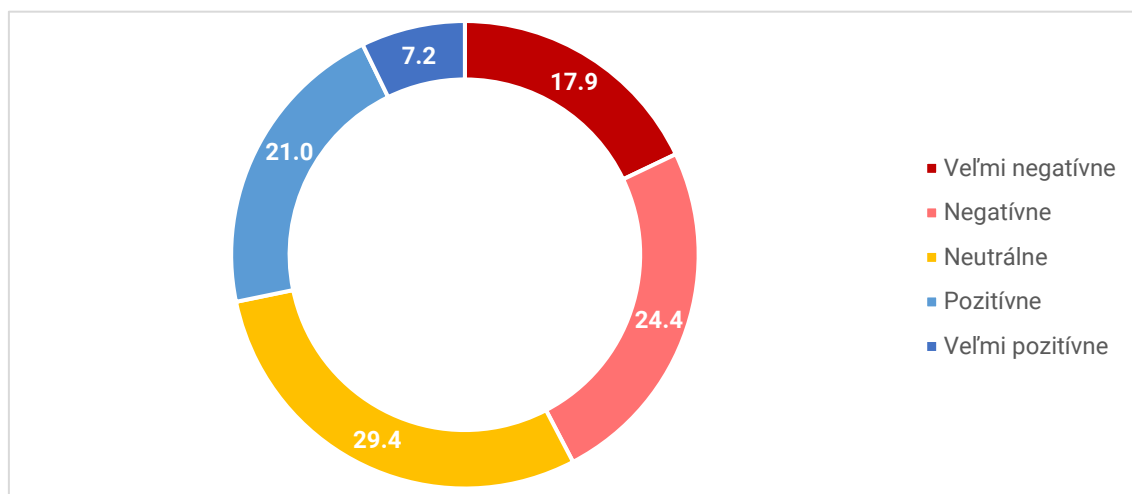
Pre Slovensko je viac relevantný nedávny prípad, kedy sa Čína snažila využiť svoju silu v dodávateľských reťazcoch na vytvorenie politického tlaku na Litvu po tom, ako táto baltská krajina umožnila Taiwanu otvoriť zastupiteľský úrad pod názvom „Taiwanský“. Okrem otvorenej diskriminácie priamych exportov totiž čínske úrady tlačili na nemecké firmy, aby prestali používať litovské komponenty (medziprodukty) vo svojich exportoch do Číny.³⁹ V čase písania tohto textu ešte táto epizóda stále prebiehala, no zdá sa, litovskí predstavitelia boli prekvapení týmto nezvyklým čínskym tlakom a aj na verejnosť sa dostala diskusia o možnej úprave litovskej politiky voči Číne (a Taiwanu).

Z makroekonomického hľadiska je pre Slovensko riziková snaha Číny o domestikáciu výrobných reťazcov nielen čínskych firiem, ale aj zahraničných firiem pôsobiacich v Číne. Čínske úrady tlačia nemecké továrne v krajine, aby obmedzili nákup medziproduktov z Európy a nakupovali ich lokálne, od čínskych dodávateľov. To môže spôsobiť výrazný problém aj slovenským firmám, ktoré priamo i nepriamo vyvážajú komponenty pre nemecké továrne v Číne.⁴⁰

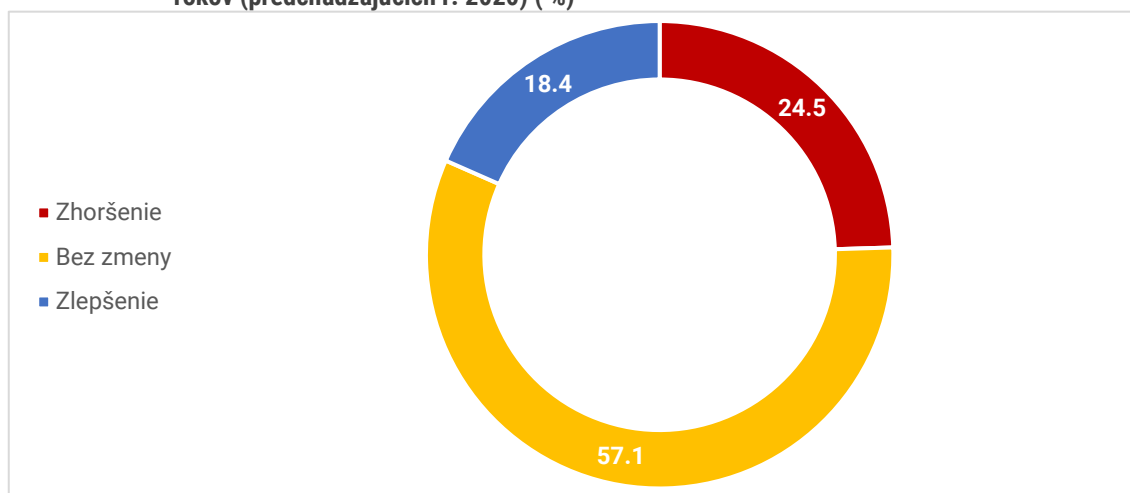
5. Postoje verejnosti a podnikateľov k slovenskej politike voči Číne

Slovenská verejnosť zastáva prevažne negatívny a v čase zhoršujúci sa postoj voči Číne. Ten síce sám o sebe neprejudikuje vnímanie optimálneho nastavenia priorít slovenskej zahraničnej politiky voči Číne (ako ani špecificky priorít ekonomickej diplomacie), no predstavuje kontext, ktorý významne ovplyvňuje to, ako verejnosť vníma jednotlivé aktivity Slovenska voči Číne.

Graf 7: Vnímanie Číny slovenskou verejnosťou (%)

Graf 8: Vývoj vnímania Číny slovenskou verejnosťou za obdobie posledných troch rokov (predchádzajúcich r. 2020) (%)

Prieskumy verejnej mienky však poskytujú aj informácie o postojoch verejnosti s priamym vzťahom k tvorbe zahraničnej politiky, a to čo sa týka jej základného smerovania, ako aj špecifických priorít vo vzťahu k Číne. V tejto pasáži vychádzame z prieskumu verejnej mienky realizovanom v spolupráci medzi CEIAS a projektom Sinofónne pohraničie Univerzity Palackého v Olomouci na jeseň 2020 na vzorke 1502 respondentov, reprezentatívnej s ohľadom na pohlavie, vek, vzdelanie, bydlisko, hustotu zaľudnenia a veľkosť sídla.⁴¹

Z porovnania možného naviazania slovenskej zahraničnej politiky na 4 globálne mocnosti (EÚ, USA, Rusko, Čína) vyplýva, že slovenská verejnosť v najväčšej miere preferuje, aby zahraničná politika bola formulovaná v súlade so zahraničnopolitickými prioritami EÚ (v nižšej miere potom s Ruskom, Čínou a USA). Tieto výsledky potvrdzujú relatívne euro-optimistický sentiment na Slovensku, zároveň však ukazujú aj na pretrvávajúce pozitívne vnímanie Ruska a negatívne vnímanie USA medzi veľkou časťou slovenskej verejnosti.

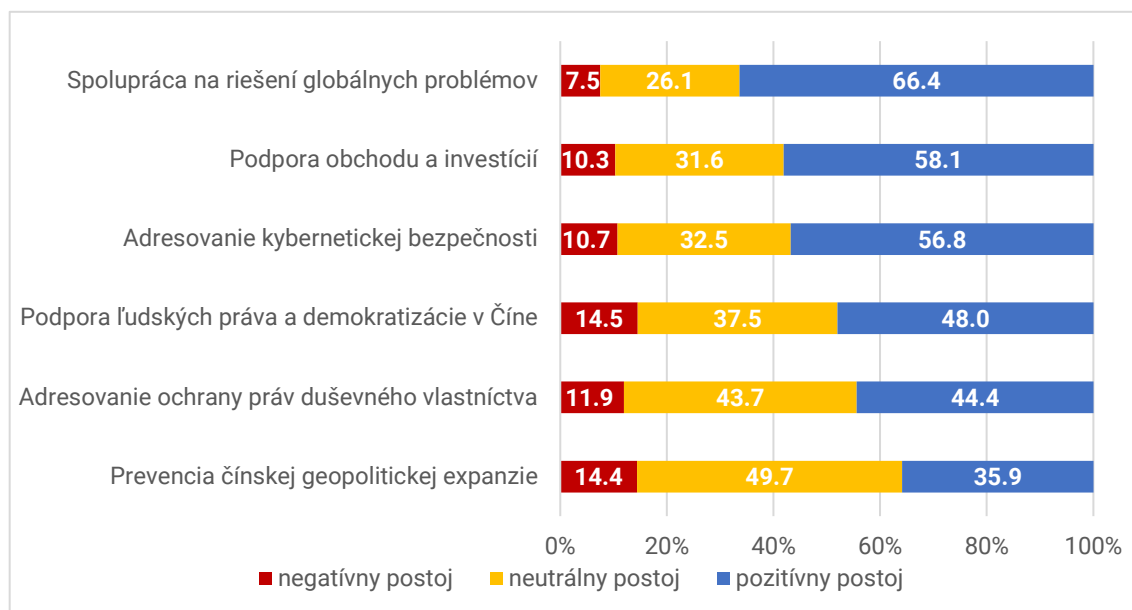
Pokiaľ ide o konkrétne priority zahraničnej politiky voči Číne, prieskum verejnej mienky predložil respondentom šesť možných priorít:

- podpora ľudských práv a demokratizácie v Číne,
- podpora obchodu a investícií
- adresovanie ochrany práv duševného vlastníctva
- adresovanie kybernetickej bezpečnosti
- spolupráca na riešení globálnych problémov
- prevencia čínskej geopolitickej expanzie.

Respondenti mali k jednotlivým možnostiam zaujať stanovisko s ohľadom na to, či by mala daná oblasť predstavovať prioritu alebo nie (na 7-stupňovej škále). Z odpovedí respondentov vyplýva, že v očiach verejnosti existuje verejný dopyt politiky, ktorá preferuje na jednej strane dialóg o témach globálneho významu ako napríklad klimatická kríza alebo pandémie (66,5 % pozitívny postoj; 7,5 % negatívny postoj) a na druhej strane podporuje vzájomný obchod a investície (58.1 %

pozitívny postoj; 10,3 % negatívny postoj). Zároveň však relatívne vysoká podpora priorít týkajúcich sa národnej bezpečnosti a hodnotových otázok indikuje, že ani kroky smerujúce k medzinárodnej a ekonomickej spolupráci by sa nemali diať vo vákuu a mali by brať do úvahy prípadné dopady na bezpečnosť a ľudské práva.

Graf 9: Postoje slovenskej verejnosti k možným zahraničnopolitickým prioritám voči Číne (%)

Za zmienku stojí špecificky prioritou adresovania kybernetickej bezpečnosti, (56,8 % pozitívny postoj; 10,7 % negatívny postoj). To má priamy dopad aj na preferencie v konkrétnej oblasti výstavby 5G sieti, kedy len jedna tretina respondentov (31,8 % podpora; 33,8 % odpor) považuje čínske firmy za vhodných partnerov na spoluprácu v tejto oblasti. Ide pritom o značne nižšiu mieru podpory ako v prípade európskych (65,2 % podpora; 12,5 % odpor) a japonských (44,4 % podpora, 23,7 % odpor) dodávateľov technológie.

Ako relatívne vysokú je možné vyhodnotiť aj súhlas verejnosti s tým, že slovenská politika voči Číne by mala obsahovať aj podporu ľudských práv a demokratizácie v Číne, ktorú podporuje takmer polovica slovenskej populácie (48,0 % pozitívny postoj; 14,5 % negatívny postoj).

Nakoľko bol prieskum realizovaný okrem Slovenska aj v ďalších 9 členských štátoch EÚ, umožňuje porovnanie postojov verejnosti k prioritám politiky voči Číne naprieč EÚ. To odhaľuje, že naprieč EÚ existuje relatívne podobné vnímanie možných priorít politiky voči Číne, čo predstavuje solídny základ pre formulovanie spoločných politických priorít v rámci EÚ a budovanie zahraničnopolitickej jednoty EÚ.

Najvýraznejšiu podporu získavajú najmä spolupráca na riešení globálnych problémov, adresovanie kybernetickej bezpečnosti, či podpora ľudských práv a demokratizácie v Číne. Pokiaľ ide o podporu obchodu a investícií, v tejto otázke existuje naprieč EÚ mierne odlišné vnímanie. Členské štáty strednej, východnej a južnej Európy typicky vykazujú o niečo vyššiu mieru podpory tejto oblasti oproti členským štátom západnej a severnej Európy.

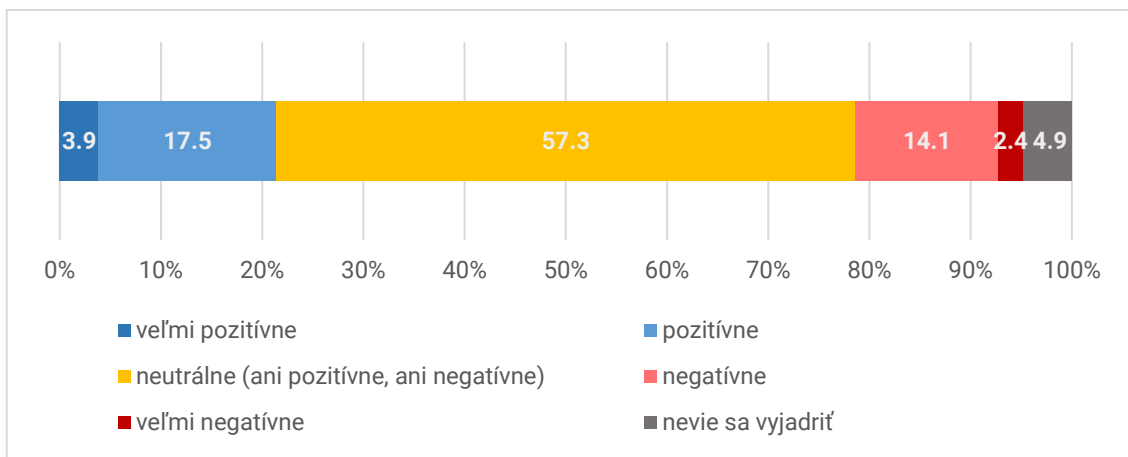
Pokiaľ ide špecificky o hodnotenie slovenskej ekonomickej diplomacie v Číne a tvorbu jej priorít, je nutné zamerať sa aj na postoje predstaviteľov podnikateľskej obce. Ich postoje k Číne, vnímanie ekonomickej diplomacie, ako aj percepciu príležitostí a rizík zachytáva prieskum trhu realizovaný medzi 206 spoločnosťami organizovaný CEIAS a agentúrou Focus počas zimy 2021. Rôznorodá vzorka zahŕňala malé, stredné a veľké podniky, spoločnosti zo všetkých samosprávnych krajov, ako aj spoločnosti s čisto domácim i zahraničným vlastníkom. Kompletné výsledky prieskumu sú uvedené v prílohe tejto štúdie. Nižšie diskutujeme implikácie týchto výsledkov pre budúce pôsobenie slovenskej ekonomickej diplomacie v Číne.

V prvom rade je nutné poznamenať, že medzi podnikateľmi zahrnutými v skúmanej vzorke prevažuje skôr negatívne vnímanie slovenskej ekonomickej diplomacie. Na otázku, ako vnímajú dopad slovenskej ekonomickej diplomacie na svoje podnikanie, len 5,8 % podnikateľov uviedlo, že pociťujú pozitívny dopad. Naopak, až 26,2 % respondentov hodnotilo dopad slovenskej ekonomickej diplomacie negatívne alebo veľmi negatívne.

Medzi podnikateľmi badáme nižšiu mieru polarizácie vo vnímaní Číny oproti všeobecnej populácii, pričom na rozdiel od všeobecnej populácie medzi podnikateľmi mierne prevažuje pozitívny sentiment.

Napriek tomu len minimum podnikateľov má skúsenosť zo styku s čínskym trhom, resp. väčšina dotazovaných podnikateľov zatiaľ ani nezvažovala, že by v budúcnosti mohla pôsobiť v Číne.

Graf 10: Vnímanie Číny slovenskými podnikateľmi (%)

Medzi najčastejšie skúsenosti slovenských podnikateľov s Čínou patrí kontakt s čínskymi konkurentmi na trhoch, kde pôsobia slovenské firmy (21,4 %). Nasleduje odber tovaru (príp. medziproduktov) od čínskych dodávateľov (17,0 %), priame pôsobenie na čínskom trhu (9,2 %) a dodávky čínskym firmám pôsobiacich na nečínskom trhu (5,8 %).

Z pohľadu hodnotenia príležitostí a rizík súvisiacich s nadväzovaním obchodných vzťahov s čínskymi subjektami prevláda medzi podnikateľmi skôr vnímanie Číny ako príležitosti (18,4 %) a nie ako rizika (15 %). Napriek tomu platí, že väčšina podnikateľov hodnotila Čínu na škále príležitosť – riziko Čínu neutrálne, prípadne nemalo na túto problematiku jasný názor. Tie to výsledky sú v súlade s informáciami prezentovanými v predchádzajúcich častiach, keď priame ekonomické vzťahy medzi Slovenskom a Čínou sú (s výnimkou čínskych importov) relatívne nízke.

Pri hodnotení príležitostí bola ako najvýznamnejšia príležitosť hodnotená možnosť importu čínskych tovarov (27,2 %) a export slovenských tovarov do Číny (12,1 %). O niečo menšiu podporu získal

spoločný výskum a vývoj s čínskymi partnermi (7,3 %). Len minimum podnikateľov vníma ako príležitosť prijatie čínskej investície (5,8 %) a vlastné investovanie v Číne (1,5 %).

Pokiaľ ide o vnímané riziká pre podnikanie slovenských firiem, ktoré súvisia s Čínou, ako najvýznamnejšie riziká boli označené nedostatok informácií o čínskom trhu a čínsky cenový dumping (obe 17,5 %), následne porušovanie práv duševného vlastníctva (13,1 %). Problematickým je aj nedostatok podpory štátu pri vstupe na čínsky trh (9,7 %). V menšej miere sa medzi rizikami vyskytovali aj zmienky o nízkej kredibilite čínskych partnerov, problémy s vymožitelnosťou práva v Číne, náročná certifikácia produktov určených pre predaj na čínskom trhu, či náročné konkurenčné prostredie na čínskom trhu.

6. Záver

Slovensko-čínske vzťahy sú komplexný fenomén, v ktorom sa prelínajú dopady samotných bilaterálnych vzťahov vyznačujúcich sa mocenskou a ekonomickou asymetriou s aspektmi slovenského členstva v medzinárodných organizáciách (najmä EÚ) ako aj integrácia Slovenska do globálnych výrobných reťazcov.

Táto komplexnosť vedie k dvom paradoxným situáciám. Prvou z nich je, že jednou z dlhodobých deklarovaných politík Slovenska voči Číne je podpora hospodárskych vzťahov, no napriek tomu Slovensko nedisponuje adekvátnym zastúpením v tejto oblasti na pôde EÚ, kde sa prijímajú kľúčové rozhodnutia obchodnej politiky voči Číne. Tou druhou je značná diskrepancia medzi nízkou hodnotou priameho exportu do Číny v spojení s prílevom čínskych investícií v porovnaní s relatívne vysokou mierou expozície voči čínskemu trhu a dopytu čínskych spotrebiteľov ako dôsledku integrácie slovenskej ekonomiky do globálnych výrobných reťazcov.

Čínske investície na Slovensku nepredstavujú zásadný príspevok k slovenskej ekonomike. Opačným smerom bolo zo strany slovenských firiem realizovaných taktiež len minimum investícií v Číne. Vzájomné investície zároveň patria aj medzi najmenej preferované aspekty možnej ekonomickej spolupráce medzi slovenskými podnikateľmi. Napriek tomu platí, že pokiaľ konkrétne spoločnosti identifikujú investičné vzťahy s Čínou ako potenciálne prínosné pre svoj ďalší rast, je vhodné aby im bola poskytnutá adekvátna podpora zo strany slovenskej ekonomickej diplomacie, za predpokladu, že nie sú identifikované potenciálne bezpečnostné riziká spojené s navrhovanou transakciou.

Obchodné vzťahy s Čínou predstavujú pre Slovensko významnejší rozmer vzájomných hospodárskych vzťahov. Až 77 % exportu tvorí vývoz motorových vozidiel. To vytvára jednostrannú produktovú závislosť slovenského exportu, ktorá môže v budúcnosti vytvárať fluktuáciu v obrate zahraničného obchodu. Táto jednostranná závislosť sa prejavuje aj na makroúrovni u výrobcov áut. Čínsky trh predstavuje napríklad pre Volkswagen Slovakia dlhodobu najvýznamnejší trh pre predaj na Slovensku vyrobených automobilov s celkovým podielom 24 % z celkových exportov. Budúcnosť tohto vzťahu je však závislá vo veľkej miere na vývoji dopytu čínskych spotrebiteľov, ako aj ponuky domácich čínskych a zahraničných no v Číne usadených výrobcov áut.

Zároveň však platí, že celková expozícia Slovenska voči čínskemu trhu nie je definovaná len prostredníctvom priameho bilaterálneho obchodu, ale v prevažujúcej miere prostredníctvom nepriameho obchodu. Pre vyhodnotenie tejto expozície je vhodné využiť koncept pridanej hodnoty, ktorá sa na obchod pozerá prizmou konečnej destinácie každého produktu, resp. súčiastky vyrobenej na Slovensku. Táto analýza ukazuje, že expozícia slovenskej ekonomiky voči Číne je výrazne vyššia (cca. 3,5-násobne) ako naznačujú bilaterálne údaje o slovenskom exporte do Číny.

Významným faktorom, ktorý bude v budúcnosti ovplyvňovať rozvoj ekonomických vzťahov Slovenska a Číny je aj verejná mienka. Z prieskumov verejnej mienky je zrejmé, že hoci medzi verejnosťou je relatívne vysoký dopyt po aktívnej ekonomickej diplomacii voči Číne, táto by sa nemala odohrávať vo vákuu bez zohľadňovania bezpečnostných a ľudskoprávných implikácií. Verejná mienka teda reflektuje, že nadväzovanie nových obchodných vzťahov nemusí byť vždy vo verejnom záujme. Obzvlášť pri rozvoji hospodárskych vzťahov s Čínou je nutné venovať náležitú mieru obozretnosti problematike korozívneho kapitálu a ekonomickej závislosti a s nimi súvisiacim bezpečnostným rizikám.

Pri realizácii aktivít ekonomickej diplomacie bude zároveň v budúcnosti nutné vo väčšej miere zohľadňovať postoje podnikateľov, medzi ktorými však prevažuje ambivalencie voči Číne a spolupráci s

čínskymi firmami. Napriek tomu je však v postojoch podnikateľov možné identifikovať niekoľko smerodajných trendov. Odhliadnuc od neutrálnych a nerozhodnutých postojov, prevažuje medzi podnikateľmi mierne pozitívny postoj k obchodnej spolupráci s Čínou. Najväčší zmysel vidia podnikatelia v oblasti rozvoja exportu a importu tovarov. Naopak, o investície je relatívne nízky záujem. Len minimum firiem má záujem investovať na čínskom trhu, prípadne má záujem o príjem čínskej investície. Ako najvýznamnejšie riziká pre svoje podnikanie identifikovali slovenské firmy hlavne cenový dumping a nedostatok informácií o čínskom trhu.

Poznámky

- ¹ Vid' <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1988/41/19880415>.
- ² Vid' <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1997/277/19971023>.
- ³ Vid' <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2000/37/20070525>.
- ⁴ Vid' <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2020/249/20200910>.
- ⁵ M. Šimalčík & A. Kalivoda. „China's inroads into Slovak universities.“ CEIAS, 10. december 2020. <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/12/universities-paper.pdf>.
- ⁶ Na základe odpovede hovorca firmy.
- ⁷ UN Comtrade. 2003. <http://comtrade.un.org>.
- ⁸ OEC - The Observatory of Economic Complexity. n.d. China (CHN) and Slovakia (SVK) Trade. <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/svk?compareExports0=comparisonOption1&depthSelector=HS2Depth>.
- ⁹ UN Comtrade. 2003. <http://comtrade.un.org>.
- ¹⁰ M. Šimalčík, „Na čom stojí Pellegriniho čínsky sen.“ CEIAS, 28. november 2018. <https://ceias.eu/sk/na-com-stoji-pellegriniho-cinsky-sen/>.
- ¹¹ „Slovenská dojčenská voda mieri vlakom do Číny.“ RTVS. 16. november 2021. <https://spravy.rtv.s.sk/2021/11/slovenska-dojcenska-voda-mieri-vlakom-do-ciny/>.
- ¹² OEC - The Observatory of Economic Complexity. n.d. Where does Slovakia export Pig Meat to? (2019). https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/svk/show/10203/2019/
- ¹³ UN Comtrade. 2003. <http://comtrade.un.org>.
- ¹⁴ L. Yar. 2019. „Čínsky veľvyslanec: Snažíme sa nájsť najlepší spôsob, ako využiť centrálnu polohu Slovenska.“ Euractiv.sk, 6. september 2019. <https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/interview/cinsky-velvyslanec-snazime-sa-najst-najlepsi-sposob-ako-vyuzit-centralnu-polohu-slovenska/>.
- ¹⁵ OECD International direct investment database. 2022. https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=FDI_FLOW_PARTNER#.
- ¹⁶ L. Yar. 2019. „Čínsky veľvyslanec: Snažíme sa nájsť najlepší spôsob, ako využiť centrálnu polohu Slovenska.“ Euractiv.sk, 6. september 2019. <https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/interview/cinsky-velvyslanec-snazime-sa-najst-najlepsi-sposob-ako-vyuzit-centralnu-polohu-slovenska/>.
- ¹⁷ T. Matura, Á. Szunomár, K. Andrijauskas, U. A. Bērziņa-Cerenkova, A. Brînză, R. Filipova, I. Karásková, L. Karindi, A. Krstinovska, O. Liperi, A. McCaleb, N. Pejič, A. Raditya-Ležaić, R. Turcsányi, S. Vladislavjev. „Chinese Investment in Central and Eastern Europe Data Set“ Central and Eastern European Center for Asian Studies, Budapest, 2021. <https://www.china-cee-investment.org/>.

- ¹⁸ A. Kratz, M. Zenglein, G. Sebastian. 2021. Chinese FDI in Europe: 2020 Update. Merics. <https://merics.org/en/report/chinese-fdi-europe-2020-update>.
- ¹⁹ R. Turcsányi, M. Šimalčík. 2018. Čína na Slovensku: Sme pripravení na budúcnosť? Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). https://ceias.eu/wp-content/uploads/2018/05/AMO_cina-na-slovensku-sme-pripraveni-na-buducnost.pdf.
- ²⁰ Ibid.
- ²¹ T. Matura, Á. Szunomár, K. Andrijauskas, U. A. Bērziņa-Cerenkova, A. Brînză, R. Filipova, I. Karásková, L. Karindi, A. Krstinovska, O. Liperi, A. McCaleb, N. Pejič, A. Raditya-Ležaič, R. Turcsányi, S. Vladislavjev. „Chinese Investment in Central and Eastern Europe Data Set“ Central and Eastern European Center for Asian Studies, Budapest, 2021. <https://www.china-cee-investment.org/>.
- ²² „J&T and CITIC Group Representatives Conclude Agreement on Sale of Receivables and on Mutual Cooperation.“ J&T Finance Group, 25. máj 2018. <https://www.jtfg.com/en/media-servis/1175920-jt-and-citic-group-representatives.html>.
- ²³ L. Yar. 2019. „Čínsky veľvyslanec: Snažíme sa nájsť najlepší spôsob, ako využiť centrálnu polohu Slovenska.“ Euractiv.sk, 6. september 2019. <https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/interview/cinsky-velvyslanec-snazime-sa-najst-najlepsi-sposob-ako-vyuzit-centralnu-polohu-slovenska/>.
- ²⁴ M. Šimalčík, A. Kalivoda. Príspevok ázijských investorov k zamestnanosti na Slovensku. CEIAS, 16. júl 2020. <https://ceias.eu/sk/prispevok-azijskych-investorov-k-zamestnanosti-na-slovensku>. M. Šimalčík. 2021. „Slovakia in East Asia: No longer naive, still not committed.“ In: P. Brezani (ed.). Yearbook of Slovakia's Foreign Policy. RC SFPA. <https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/08/Yearbook-of-Slovakias-Foreign-Policy-2020.pdf>.
- ²⁵ G. Pleschova. 2007. Export do Číny a podnikanie v Číne. Skúsenosti slovenských firiem. Bratislava: Univerzita Komenského.
- ²⁶ Antik Technology. „Slovenský ANTIK Technology založil pobočku v Číne.“ Živé, 23. november 2010. <https://zive.aktuality.sk/clanok/47972/slovensky-antik-technology-zalozil-pobočku-v-cine>.
- ²⁷ A. Buzinkay. „Slovák, čo dáva prácu tisícom Číňanov.“ Hospodárske noviny, 27. október 2009. <https://dennik.hnonline.sk/svet/302063-slovak-co-dava-pracu-tisicom-cinanov>.
- ²⁸ „E. Šebo má veľké plány už aj v Číne.“ Trend, 2. február 2011. <https://enjoy.trend.sk/zivotny-styl/e-sebo-ma-velke-plany-aj-cine>.
- ²⁹ M. Šimalčík, F. Šebok, A. Kalivoda, V. Blablová. 2021. Under the radar: Mapping the Czech and Slovak local governments' ties to China. CEIAS. <https://ceias.eu/under-the-radar/>.
- ³⁰ Ibid.
- ³¹ D. Hummels, J. Ishii, K. M. Yi. 2001. „The nature and growth of vertical specialization in world trade.“ Journal of international Economics, 54(1).
- ³² R. Stehrer, R. Stöllinger. 2013. „The Central European Manufacturing Core: What is Driving Regional Production Sharing?“ FIW Research Reports. https://fiw.ac.at/fileadmin/Documents/Publikationen/Studien_2014/Studien_2_014_adapted_file_names_stoellinger/02_Stoellinger_FIW_Research_Report_The

Central European Manufacturing Core What is Driving Regional Production Sharing.pdf.

- ³³ R. Koopman, W. Powers, Z. Wang, S. J. Wei. 2011. „Give credit where credit is due: Tracing value added in global production chains.“ National Bureau of Economic Research. <https://www.nber.org/papers/w16426>.
- ³⁴ Ibid.
- ³⁵ IMF. 2013. “German-Central European Supply Chain-Cluster Report: Staff Report, First Background Note, Second Background Note, Third Background Note.” IMF Country Report No. 13/263. <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/31/German-Central-European-Supply-Chain-Cluster-Report-Staff-Report-First-Background-Note-40881>.
- ³⁶ Vid' napr. <https://www.investopedia.com/terms/t/two-percent-rule.asp>.
- ³⁷ Vid' napr. <https://www.investors.com/how-to-invest/investors-corner/8-sell-rule-helps-preserve-capital/>.
- ³⁸ K. Kelleher. „Trump, China and ZTE: An Explainer.“ Fortune, 14. jún 2018. <https://fortune.com/2018/06/13/zte-trump-china-heres-fuss-all-about/>.
- ³⁹ A. Sytas, J. O'Donnell. „China pressures Germany's Continental to cut out Lithuania - sources.“ Reuters. 17. december 2021. <https://www.reuters.com/world/china/exclusive-china-asks-germanys-continental-cut-out-lithuania-sources-2021-12-17/>.
- ⁴⁰ J. Jakóbowski. „CAI and the Fate of the China-Germany-CEE Industrial Triangle.“ CHOICE, 2. jún 2021. <https://chinaobservers.eu/cai-and-the-fate-of-china-germany-cee-industrial-triangle/>.
- ⁴¹ M. Šimalčík, R. Turcsányi, K. Kíronská, R. Sedláková. 2020. Slovak public opinion on China in the age of COVID-19: Caught between values and conspiracies. CEIAS. https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/11/SK-poll-report_FINAL.pdf.

Príloha 1: Prehľad čínskych investícií na Slovensku

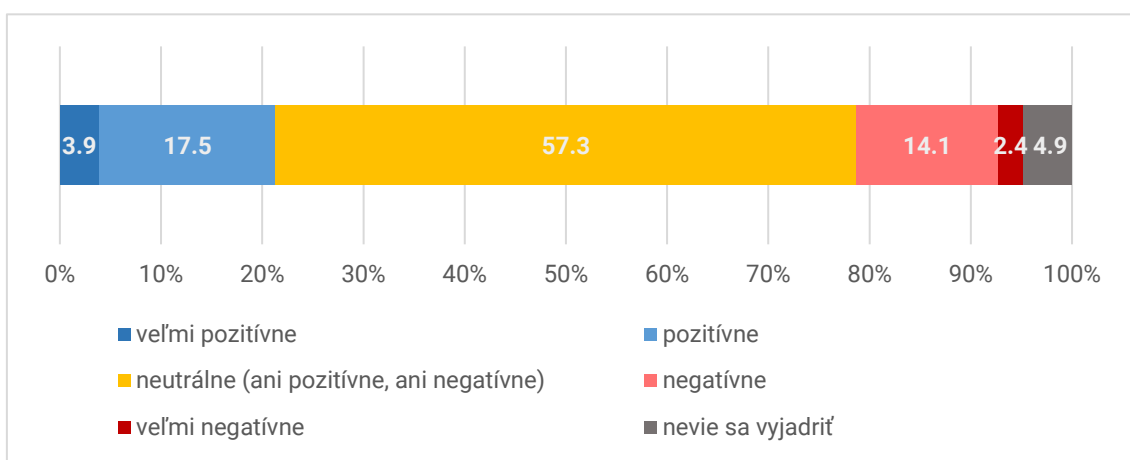
Tab.2: Prehľad čínskych investícií na Slovensku

Názov projektu	Čínska spoločnosť	Rok	Hodnota investície (mil. EUR)	Dodatočné investície (mil. EUR)	Počet zamestnancov
premiestnenie Operačného centra Lenovo pre Európu, Blízky Východ a Afriku z Anglicka na Slovensko	Lenovo Group Ltd, Beijing and Hong Kong	2006	5	N/A	815
ZVL Auto	TSB Bearings Group Co., Ltd.	2007	6.8	N/A	149
Európske výskumné a technické centrum Mesnac	Qingdao MESNAC Co., Ltd.	2009	0.01	N/A	29
Inalfa Roof Systems	Beijing Hainachuan Automotive Parts Co Ltd	2011	2	N/A	500
SaarGummi	Chongqing Light Textile Industry Holding	2011	1.47	N/A	1.087
IEE Sensing Slovakia		2013	12.66	N/A	N/A
Huawei	Huawei	2013		N/A	576
LEYARD EUROPE s.r.o.	Leyard (HongKong) Co., Limited	2014	0.899	N/A	63
Heiland Sinoc Automotive	SINOC Automotive Technology Co., Ltd. (Beijing), HEILAND SINOC Automotive, s. r. o.	2009	0.15	N/A	91
BOGE Elastmetall Slovakia	Zhuzhou Times New Material Technology Co., Ltd (Beijing) (dcéra China South Rail (CSR))	2014	(dodatočné investície oznámené ako 3.5 a 7 mln. eur, celková hodnota nejasná)	10.5	892
FLAME shoes factory		2015	13.9	N/A	87

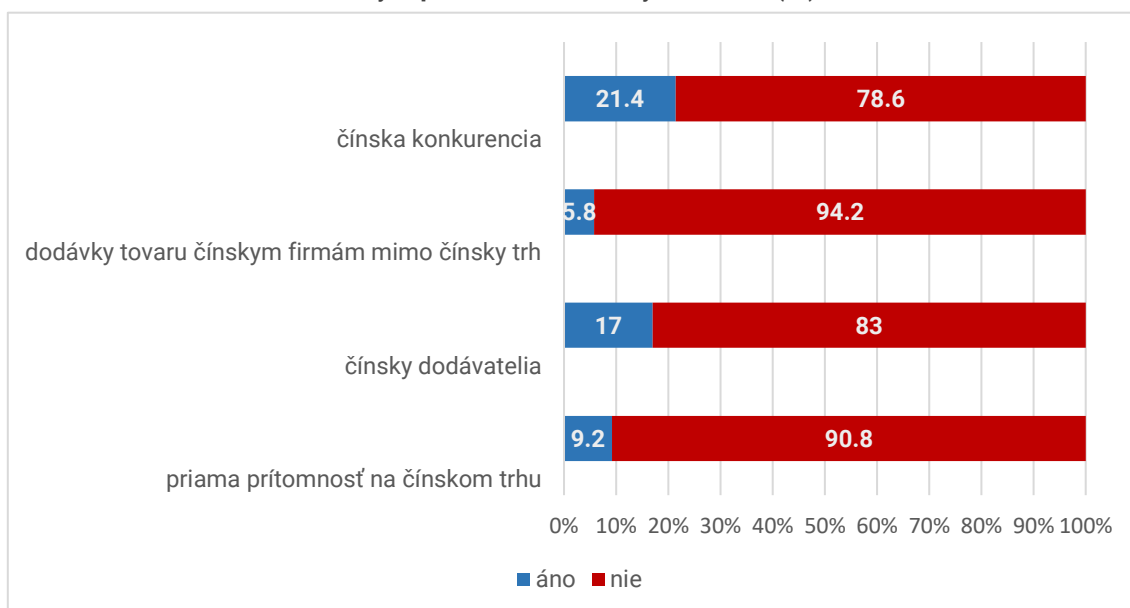
Názov projektu	Čínska spoločnosť	Rok	Hodnota investície (mil. EUR)	Dodatočné investície (mil. EUR)	Počet zamestnancov
Automobilová spoločnosť	Yanfeng Automotive Interiors (YFAI) (dcérska spoločnosť Huayu Automotive Systems Co., Ltd.)	2015	3.86	N/A	1285
J&T Finance (J&T Banka, Poštová banka, Swan)	CEFC China Energy; CITIC Group (cez dcérsku spoločnosť Rainbow Wisdom)		(hodnota aktív Slovenskej finančnej spoločnosti neznáma, predpokladaná hodnota medzi 50-100 mln. eur)	75	N/A
nákup skladov s celkovou rozlohou 240 tisíc metrov štvorcových.	CNIC Corporation Limited through Luxembourg-based Branton Holdings SARL	2017	140	N/A	N/A
Testovacie laboratórium v oblasti automotive	Yanfeng Automotive Interiors (YFAI) (subsidiary of Huayu Automotive Systems Co., Ltd.)	2017	4	N/A	140
Auria Solutions Slovakia s. r. o.	through British and Luxembourg subsidiaries	2017	8.8	20	62
Automotive company	Yanfeng Automotive Interiors (YFAI) (subsidiary of Huayu Automotive Systems Co., Ltd.)	2018	N/A	N/A	900- 950
China-CEEC Blockchain Center of Excellence	DECENT, Beijing Lianshi Technology Co., Ltd.	2019	N/A	N/A	N/A
KraussMaffel Technologies		N/A	N/A	N/A	N/A
Sensei Logistics		2014	N/A	N/A	N/A
ZTE Czech, s.r.o.	Shenzhen	N/A	N/A	N/A	N/A

Príloha 2: Postoje podnikateľov k obchodovaniu s Čínou

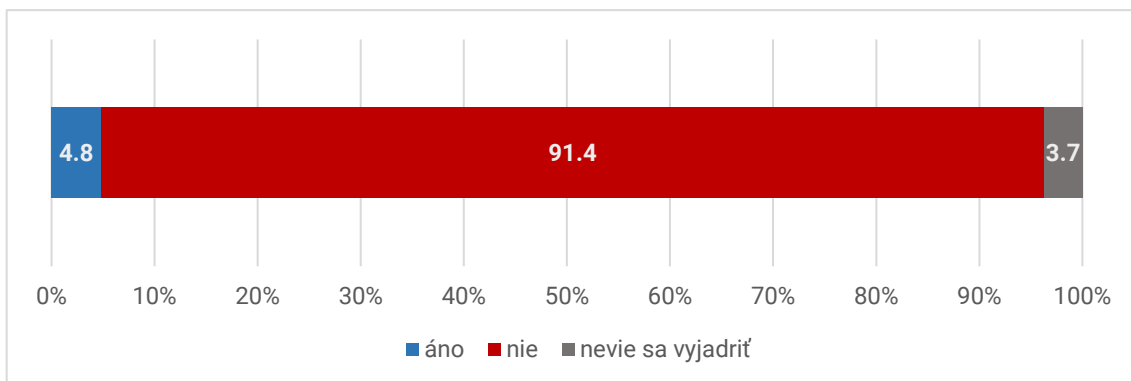
Graf 11: Ako celkovo vnímate Čínu? (%)

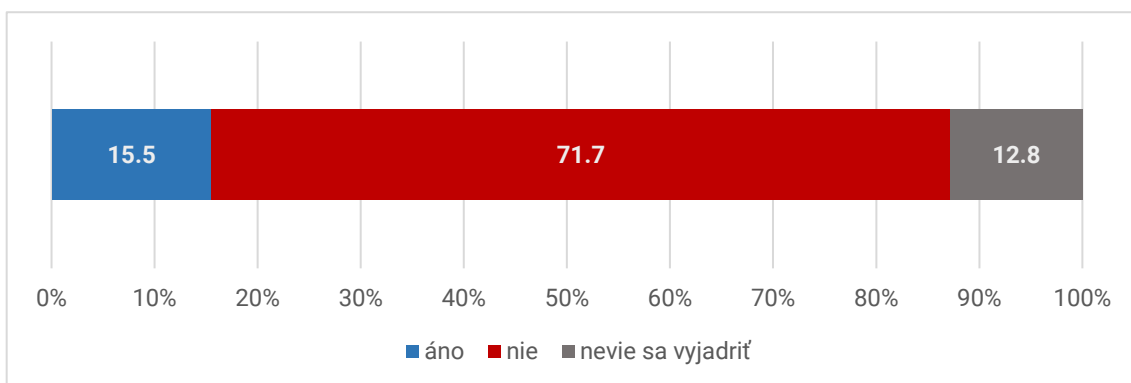
Graf 12: Skúsenosti slovenských podnikateľov s čínskymi firmami (%)

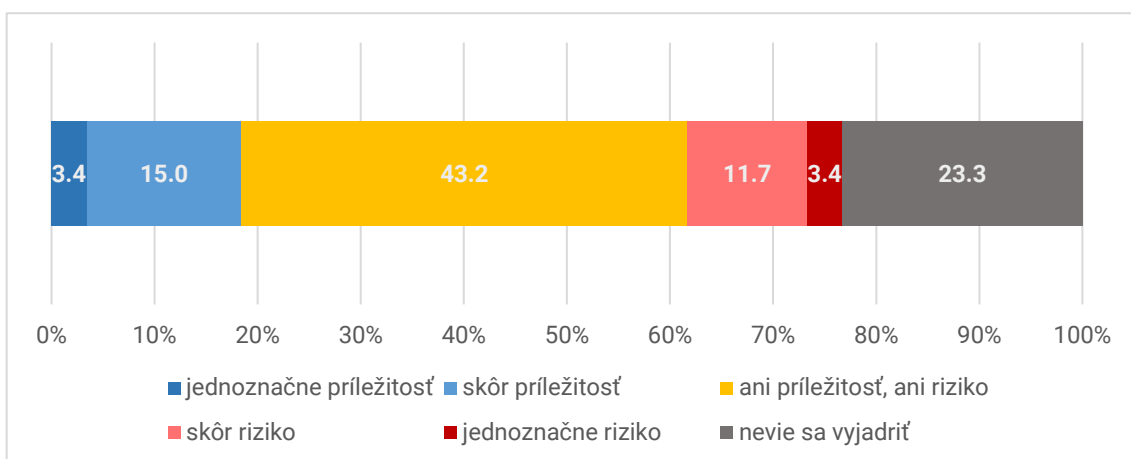
Graf 13: Zvažovali ste alebo zvažujete, že budete pôsobiť aj na čínskom trhu? (%)

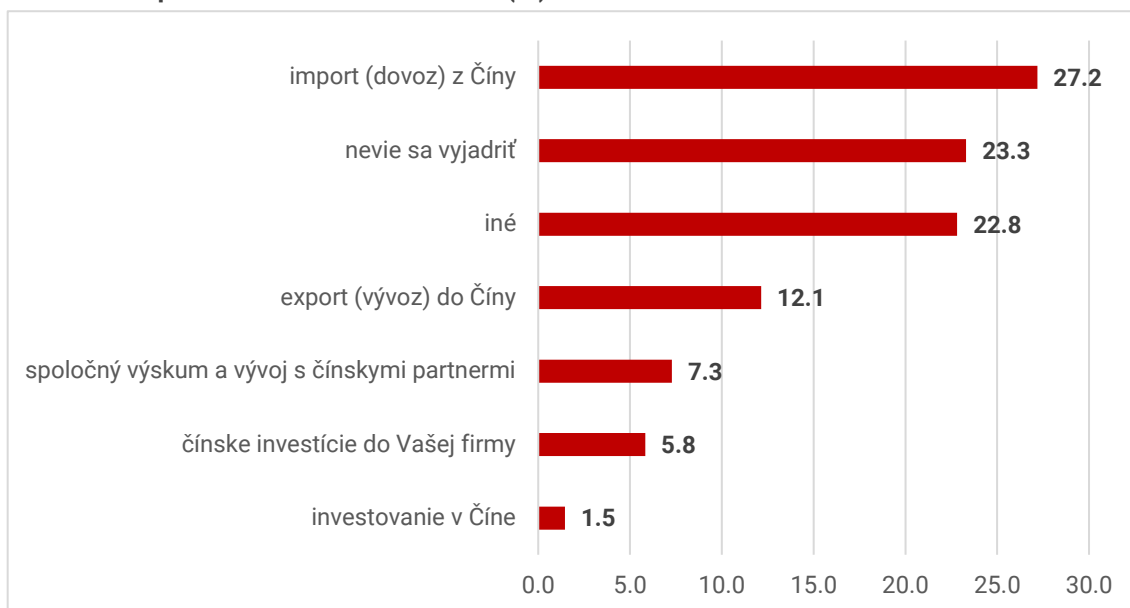
Graf 14: Očakávate, že v budúcnosti budete v rámci svojho podnikania nejakým spôsobom spolupracovať s Čínou? (%)

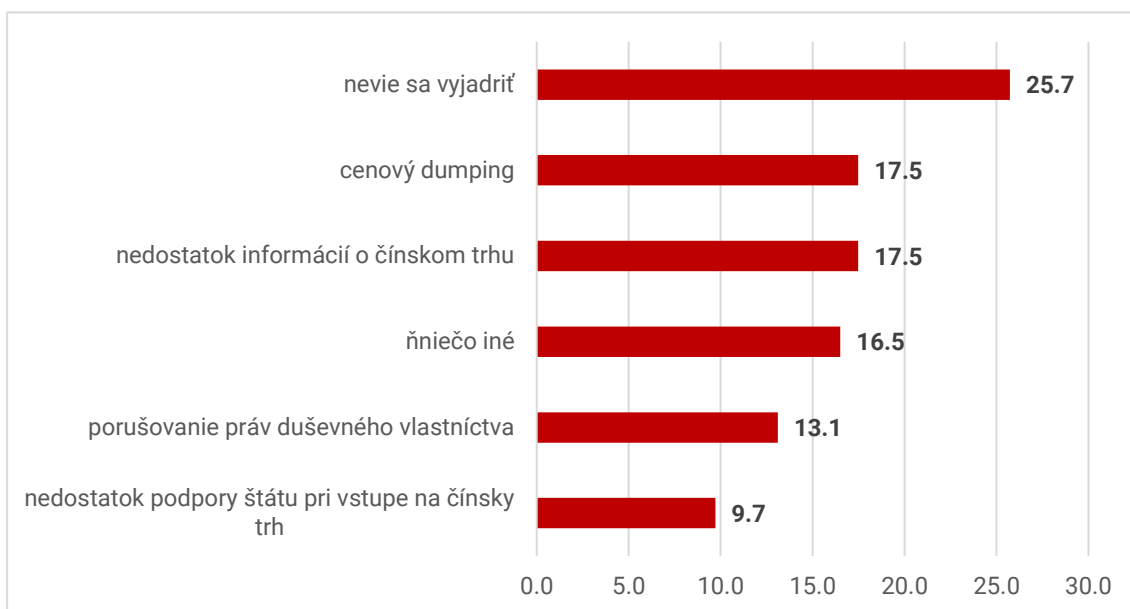
Graf 15: Čo by ste povedali, že znamená Čína pre Vaše podnikanie? (%)

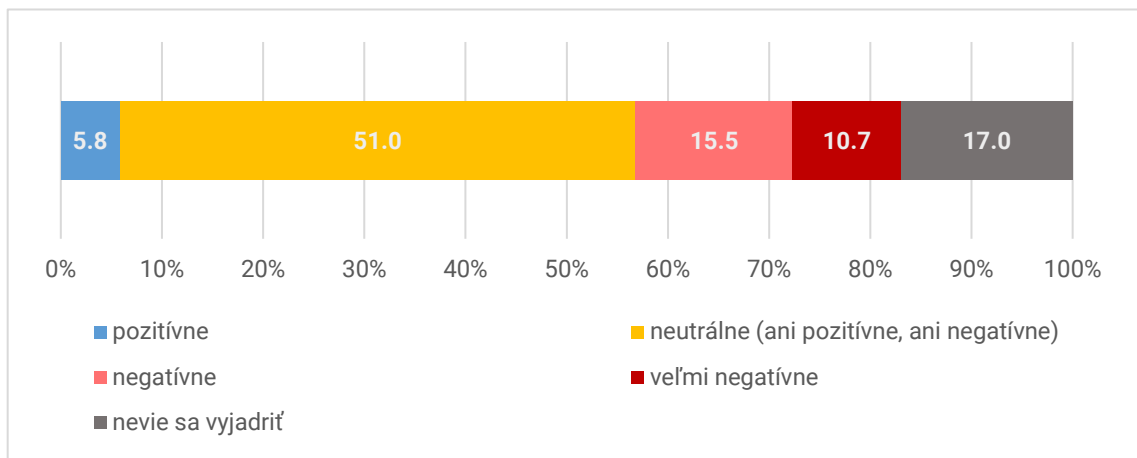
Graf 16: Bez ohľadu na to, či v súčasnosti pôsobíte na čínskom trhu alebo nie, ktorú z nasledujúcich oblastí považujete za potenciálne najprínosnejšiu pre Vaše podnikanie v súvislosti s Čínou? (%)

Graf 17: Bez ohľadu na to, či v súčasnosti pôsobíte na čínskom trhu alebo nie, čo vnímate ako najväčšie riziko pre Vaše prípadné podnikanie v súvislosti s Čínou? (%)

Graf 18: Ako hodnotíte dopad slovenskej ekonomickej diplomacie na Vaše podnikanie (čiže praktickej pomoci poskytovanej slovenským podnikateľom v zahraničí zo strany slovenskej diplomacie)?

Autori

RICHARD Q. TURCSÁNYI | Programový riaditeľ, CEIAS

turcsanyi@ceias.eu

@RQTurcsányi

MARTIN ŠEBEŇA | Výskumník, CEIAS

sebena@ceias.eu

@MartinSebena

ADAM KALIVODA | Výskumník, CEIAS

kalivoda@ceias.eu

@AdamKalivoda

MATEJ ŠIMALČÍK | Výkonný riaditeľ, CEIAS

simalcik@ceias.eu

@MatejSimalcik

O CEIAS

The Central European Institute of Asian Studies (CEIAS) je nezávislý think-tank s pobočkami v Bratislave, Olomouci a Viedni.

Hlavným cieľom CEIAS je šíriť poznatky o Ázii medzi akademikmi, akademičkami, odborníkmi a odborníčkami v strednej Európe, ako aj mimo nej, a zároveň informovať verejnosť o stredoeurópskych aktivitách v Ázii. Za týmto účelom realizujeme a publikujeme vlastný výskum, organizujeme verejné semináre a konferencie, podporujeme vzdelávanie v oblasti relevantných ázijských tém a komunikujeme s médiami. Naše aktivity sú zamerané najmä na medzinárodné vzťahy a bezpečnostné štúdie vo východnej, juhovýchodnej, južnej a strednej Ázii. CEIAS spolupracuje s množstvom expertov a podobnými organizáciami v regióne i mimo neho.

Sledujte nás online:

<https://www.facebook.com/CEIASeu/>

https://twitter.com/CEIAS_eu

https://www.instagram.com/ceias_eu/

<https://www.linkedin.com/company/ceias-eu/>

<https://www.ceias.eu>

Budúcnosť hospodárskych vzťahov Slovenska a Číny: Priame a nepriame vplyvy Číny na slovenskú ekonomiku

Autori: Richard Q. Turcsányi, Martin Šebeňa, Adam Kalivoda, Matej Šimalčík

Dizajn: Matej Šimalčík

Vydáva:

Central European Institute of Asian Studies
Murgašova 2, 811 04 Bratislava, Slovakia
www.ceias.eu
office@ceias.eu

© Autori

© Central European Institute of Asian Studies, 2021

Realizované s finančnou podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v rámci dotačného programu medzinárodné vzťahy a zahraničná politika SR.

CEIAS

Central European Institute
of Asian Studies